9

छि स्मेश्वर राजराजोपाध्या म.पु.रवीसा

श्रीगणेशाय नमः ॥ ॥ श्रीदेव्युवाच ॥ अथो
गत्र इति प्रोक्तं यत्त्वया प्राणवल्लभ ॥ योगतन्त्राः
नांक्रियाकाचित् प्रायशो न्यापितिष्ठति ॥ १ ॥
समुत्थाय निद्रामेतां कुर्वन्ते योगिनो वहं ॥ अत्रेः
ईदृशे प्रकर्त्तव्यं योगिभिर्यत्सुरेश्वर ॥ २ ॥ नदि

दानीं वद विभो श्रोतुं कौतूहलं मम ॥ ॥ श्रीमः
हाकाल उवाच ॥ साधु धन्यासि देवेशि विज्ञाता
खिन संशयः ॥ ३ ॥ यात्वं पृच्छसि योग विधिं
मन्त्रो विशेषतः ॥ अपान्यसमै पृच्छते ह मवोच
गोतमर्षये ॥ ४ ॥ तुभ्यं कथयं न वक्ष्यामि यतो ॥

त्रिप्रागोवल्लभा देविकापालिकाःकौलाः॥
चालिकैरादिगम्बराः ५ मौलेयाजैरवाखुः
न्या.वामाचारकराश्चये तेषांनित्याश्चनेत्रद्धि
रैहिकार्थधृतात्मनां ६ देवौदत्वासुरामालं
त्वयंसमयपुजपव रममाणाःसहस्त्रीभिः

स्वछन्दाचारचारिणः ७ साधयंत्यैहिकान
र्थान.सिद्धीरपिचकाश्चन अत्युक्तपथसंवा
रा.गृहस्थाश्रपिनाद्दशः ८ श्रौतकल्पेनः
विधिना.यजन्तःपरमेश्वरीं कामयानाऐहिः
कार्थान.कुर्वतेनामृतेरतिं ९ एतौसिद्धीरी

हमानो.पूजामेवप्रशंसंत: येकैवल्यैकतना:
न्मानो.विरक्ता:शुद्धबुद्धय: १० येसिद्धीरैहि
कफलं.नएवक्नणयान्तिच येषांत्वमोपिदे
वेशि.कटुतुम्बीफलाकृति: ११ तेयोगमेवा
भ्यस्यन्ति.नार्वाध्यानवलिप्तवान् ब्रह्मणोमा

नसा:पुत्रा येतेषांचकुलोद्भवा: १२ ब्रह्म
चर्यतपोनिष्ठा:.शान्तादान्ताजितेन्द्रिया: :
स्वाध्यायवन्तोमौनस्था.अदाराश्चपरिग्रहा:
१३ तेन्यान्प्रकारान्संत्यज्य.योगाभ्यासंप्रच:
क्रिरे योगेनभववंधोयं.विनाशमुपगच्छति

१४ कर्म्माणि क्षयमायान्ति. पूर्व्वजन्मकृता
न्यपि ज्ञानप्रकाशतेनार्थं. शुद्धं यद्दोषवर्ज्जि
तं १५ ज्ञानयोगबलादेव. भवेन्मुक्तिर्नचान्य
था फलमुक्तमुत्तमस्य. वक्ष्ये गौणमतःप
रं १६ जायते दूरदर्शित्वं. दूरश्रोतृत्वमेव च

आरोग्यं देहसौगन्ध्यं. चिरजीवित्वमेव च १७
सर्व्वज्ञत्वं खेचरत्वं. कामरूपित्वमेव च अ
णुत्वं च महत्वं च. शरीरस्य निजेच्छया १८ गु
टिका धातुवादादि. यक्षिण्यं जनपादुकाः
स्वर्गलोकगमनं. स्वेच्छाचारित्वमेव च १९

सिद्धयोगस्यजायन्ते.तथावाकल्पजीविना
वक्ष्येधुनातत्प्रकारा.न्न्यासविधिमेवच २०
तत्रादौवच्मिशारीरीं स्थितिंत्रिदशवन्दिते
अस्तिवस्तुचिदानन्दं.स्वयंज्योतिनिरंजनं ११
परंलिंमित्युक्तं.मद्वितीयमजंविभुं निर्विका

गौ. १ २१

रंनिराकारं.सर्वेश्वरमनीश्वरं २२ निर्लेपं
निर्मलंशुद्धं.कूटस्थमविनाशिच सर्वशक्ति
चसर्वज्ञं.तदंशाजीवसंज्ञकाः २३ अनाद्य
विद्यापहता.यथाग्नेर्विस्फुलिंगकाः दाद्याः
द्युपाधिसंभिन्ना.तेकर्मभिरनादिभिः २४

सुखदुःखप्रदैः पुण्य.पापरूपैर्नियंत्रिताः
नत्तज्ञातियुतंदेह.मायुर्भोगंचकामजं २५
प्रतिजन्मप्रपद्यन्ते.तेषामस्त्यपरं पुनः सूः
क्ष्मंलिंगशरीरंत.दामोक्षादक्षयंमतं २६
सूक्ष्मभूतेन्द्रियप्राणा.वय्यात्मकमिदंविदुः

जीवानामुपभोगाय.जगदेतत्सृजत्यजः
२७ सआत्मापरमात्माच.कल्पान्तेसंहरः
त्यदः तदेतत्सृष्टिसंहारौ.प्रवाहेणानादिसंम
तौ २८ तेजीवानात्मनोभिन्ना.भिन्नमेवात्म
नोजगत् शक्त्यात्सृजतिभिन्नोसौ.सुवर्णकु

ण्डलादिव २९ सृजत्यविद्ययेत्यन्ये. यथा
रज्जुर्भुजंगमं भवेदात्मनश्चाकाशं. ततो
वायुस्ततोनलः ३० अनलाज्जलमेतस्मात्.
पृथिवीसमजायत महाभूतान्यमून्येषां.ः
समाजोब्रह्मणस्तनुः ३१ ब्रह्मतुब्रह्माणमसृ

ज. तस्मैवेदान्प्रदाच्च भूतिकानेवभूतैस्तैः
सर्जयामासतेनसः ३२ तदाज्ञयास्वयंब्रह्मा
मनसैवप्रजापतीन् तेभ्यस्तुवैनतीसृष्टिः. श
रीराणांनिरूप्यते ३३ जरायुजाश्चाण्डजाः
स्व. स्वेदजाउद्भिजास्तथा देविसृष्टेतनावत्.

ष्युतुर्धानतुपंचधा ३४ मनुष्याश्चाप्युपश्च
वः सर्वेज्ञेयाजरायुजाः खगाद्याजलजाः
श्चान्याश्च.विज्ञेयाश्चण्डजाइमे ३५ स्वेदजाः
परिविज्ञेया.मक्षिकामशकादयः तरुगुल्म
लतौषध्य.उद्भिदाःपरिकीर्त्तिताः ३६ तवः

योगोपयोगिन्वा.त्मानुषंदेहमुच्यते क्षेत्र
ज्ञश्चायादाकारा.माकाशाद्वायुरागतः ३
७ वायोर्धूमंततस्माद्र.अभ्रान्मेघेवतिष्ठ
ते आकृत्याप्याधितोचानु.त्तेपेचिवतिमू
रस्मात् ३८ पुनस्तानेवकिरणा.रूपेधत्तेव

लोके यदावर्षतिवर्षेण.सहजीवस्तदा
भुवः ३९ वनस्पत्योषधिर्जाताः.संक्रामत्य
विलक्षितः नाचीर्वंतत्तुर्जग्यं.पुरुषेषु कः
तांगतं ४० ग्रहूरायायोषाया.निषिक्तंस्म
रमन्दिरे कदाचिद्दैववशातो.गर्भाशयगतं

भवेत् ४१ जीवकर्म्मप्रेरितंत.द्गर्भमारुतते
तदा द्रवत्वंप्रथमेमासे.कललाख्यंप्रजाय
ते ४२ द्वितीयेतुघनःपिण्ड.पेशीकललः
मर्बुदं पुंस्त्रीनपुंसकानांस्तुः.प्रागवस्थाःक्रः
मादिमाः ४३ तृतीयेत्वंकुराःपंच.करांघ्रिः

धिरसौमता: अंगप्रत्यंगजाश्च सूक्ष्मा:स्यु:
र्युगपत्तदा ४४ विहायरममुंदंताद्दीन् जं:
न्मानन्तरसंभवान् एषाप्रकृतिरस्यानु.विकृ
तिर्व्यक्तात्मता ४५ चतुर्थेव्यक्तानांतेषां.जी
वानामपिजायते पुंस्त्रीशौर्यादयो ज्ञेया.ज्ञी

त्वाद्याश्चयोषितां ४६ नपुंसकानांसंकी
र्णा.भवन्तीतिविनिश्चयः मातजंचास्यहृदयं
विषयानभिकांक्षति ४७ अतोमातुर्मनो:
भीष्टं.कुर्याद्गर्भसमृद्धये तांचद्विहृदयाना
री.माहुर्दौहृदिनीं बुधाः ४८ अदानाद्दोह

दादीनां गर्भस्यपंगतादयः मातुर्यद्विषः
याला च तदार्त्तोजायतेसुतः ४८ गर्भः
स्याद्दर्थवान्भोगी दोहदाद्राजदर्शने अलं
कारेसुललितो धर्म्मिष्ठस्तापसाश्रमे ५०
देवतादर्शनेभक्तो भीतोभुजगदर्शने गोद

र्शनेतुनिद्रालु र्दंसीगोमांसभक्षणे ५१ मा
हिषेतुसुरक्ताक्षो लोमशोजायतेसुतः का
ष्ठाजेवाटकेवापि हारिणोवनपर्य्यटः ५२
नत्ररोगयुतोभूया नत्ररोगयुतेक्षणे नत्र
कुणयुतश्चापि नत्रकुणिनिभालने ५३ प्र

बुद्बुपंचमेविन्नं.मांसशोणितसंहता षष्ठे
स्थिस्नायुकघ्रांत्र.केशरोमविविक्तता ५४
वलवर्णौवीबवितौ. सप्तमेत्वंगपूर्णता अ
धोमुखः स्वहस्ताभ्यां.श्रोत्ररन्ध्रपिधायसः
५५ उद्विग्नोगर्भसंवासा.दास्तेनवरुजान्विः

तः स्मरन्पूर्वजन्मूनाःस नानाजातीश्च या
तनाः ५६ मोक्षोपायमभिध्यायन्.वर्त्तति
भ्यासतत्परः जायतेजीवसंयुक्तः.श्रेष्टा द
ष्टिविकारवान् ५७ अष्टमेतुश्रुतीस्याता.
मोजश्चैतन्यनिर्भरं शुद्धमापीतरक्तंच.निमि

त्वंजीवितेमतं ५८ पुनरग्नौपुनर्गर्भे,चंच
लंतत्रुधावति अतोजातोष्टमेमासे,नजीव
त्यौजसोज्झितः ५९ कंचित्कालमवस्थानं,
संस्कारात्पीडितांगवत् अंगप्रत्यंगसंपूः
र्णो मातुर्नाड्यारसंपिबन् ६० वर्द्धतेसहि

तत्रैव,पश्यविच्युत्यनेहसं पितूरेतोतिरिक्त
त्वात्,पुरुषाःसंभवन्तिहि ६१ मातुस्तदाः
धिक्यवशात्,स्त्रियएवभवन्तिहि उभयोः
स्तुल्यबीजत्वे,जायन्तेहिनपुंसकाः ६२ अं
धाःकुब्जाश्चखंजाश्च,वामनाःकेकराःकृशाः

वृ।

हीनांगा अतिरिक्तांगा. जायन्ते स्वस्वकर्म्म:
भि: ६३ निरीक्ष्य यातना: सर्व्व. तत्र योनि
प्रपीडनं गर्भपक्वात्मनात्मानं. निर्व्विण्णोस्मिं त
यत्पद: ६४ अस्मिन्संसारगहने तत्तत्क
र्म्मद्रुमसंकुले पुण्यपापांकुरेमाने. निरया

वटपूरिते ६५ रोगशोकादिविविध हिंस्र
जन्तुभिराहृते कामक्रोधादिपतग ध्वनिसंपू
रितान्तरे ६६ हाहापतितवानस्मि. किंकु
र्व्वाभिप्रवर्त्तयन् नानायोनिसहस्राणि. दृष्ट्वै
वैवततोमया ६७ आहाराविविधाभुक्ता:.

पीताश्चविविस्तनाः जातस्यापिमृतस्यापि
जन्ममृत्युःपुनःपुनः ६८ अहोदुःखोदधौ
मग्नो नपश्यामिप्रतिक्रियां यदियोनिंप्रः
मुंचामि योगाभ्यासंसमाश्रये ६९ ज्ञानंवा
संसृतिवन श्रोभमूलैककारणं अशुभक्ष

यकर्त्तारं कैवल्यामृतदायिनं ७० यदि
योनिंप्रमुंचामि प्रपद्येतंमहेश्वरं यद्यान
जायेनमम दुःखंवैगर्भवासजं ७१ यन्मया
परिजनस्यार्थे कृतंकर्म्मशुभाशुभं एकाकी
तेनमुह्यामि गतास्तेफलभोगिनः ७२ इत्

देहादिविटकीटत्वोऽनुभवं गताः पिताः
पितामहोऽप्यासं भूयसां प्राणधारिणां १३
पुत्रः पौत्रः प्रपौत्रश्च तथा संसारकानने
गर्भस्थितस्य मे वारं वारमेतादृशी मतिः १
४ निष्क्रान्तस्य तथा पैति जायतेऽज्ञानमप्यु

त पर्यायेऽस्मिन्विनिष्क्रान्तो योनिबालात्कु
थंचन १५ तमुपायं करिष्यामि नायं येन
पुनर्भवेत् संसारगहनच्छेत्ता महायोगप
रश्रयः १६ अथवाज्ञानदहनो सक्लोष
करः सदा ध्यातोऽहं नरकान्तो तत्रयास्या

मिवैपुनः ७७ एवंचूतस्यनिस्तारः कथं
ममनविष्यति एवंविचिन्तयन्बालो दिवारा
त्रिमतंद्रितः ७८ यावद्गर्भंपरित्यज्य नूः
मौपततिबालकः समयःप्रसवस्याथ मा
सेषुनवमादिषु ७९ मातुरसवहांनाडी
मनुबद्धःपराभिधां नाभिस्थनाडीगर्भस्य
मात्राहाररसावहा ८० कृतांजलिर्ललाटे
ऽसौ मातृपृष्ठमभिस्थितः अध्यास्ते संकु
चद्गात्रो गर्भदक्षिणपार्श्वगः ८१ वाम
पार्श्वाश्रितानारी क्लीवमध्याश्रितंमत ः

क्रियतेधः शिरः सूति,मारुतैः प्रबलैस्ततः
८२ निःसार्य्यतेरुजन्नार्त्तो,यंत्रछिद्रेणबाल
कः जातमात्रस्यतस्याथ,सावुद्धिरपने
श्यति ८३ यापूर्व्वंगर्भसंस्थस्य,मोक्षो
पायंप्रतिस्थिता रोदनंकुर्व्वतोस्यैव,प्रव

त्तिस्तत्रगोचरा ८४ प्राजन्मबोधसंस्के
रा,स्थितिर्जीवस्यनित्यता भावाः स्युः षः
ड्विधास्तस्य,मातृजाः पितृजास्तथा ८५
रसजाश्चात्मजाः सत्वसंभवाः सात्म्यजाः
स्तथा ८६ मृदवः शोणितंमेदो,मज्जा

लीलापकुन्दं कुर्वीतीत्येवमाद्यालु
नीवामात्रमेवामता: ८७ श्मश्रुलोमक
ला:स्नायु: शिराधमनयोनखा: दशना:
शुक्रमित्यादि स्थिरा:पित्तसमुद्भवा: ८८
शरीरोपचयोवल्लो बुद्धिस्तुप्रिवर्तलस्थि

ति: श्लोलुपत्वमुत्साह इत्यादीज्ञजसा
विदु: ८९ इच्छाद्वेष:सुखंदु:खं धर्माध
र्मौविभावना प्रयत्नोज्ञानमायुश्च इन्द्रिया
णीत्यात्मजामता: ९० ज्ञानेन्द्रियाणिश्रव
णं स्पर्शनंदर्शनंतथा रसनंघ्राणमित्या

ज्ञः पंचतेषांतुगोचराः २१ शब्दस्पर्शौत
थारूपं रसोगन्धइतिक्रमात् वाक्कराङ्घ्रि
गुदोपस्था न्याख्याः कर्म्मेन्द्रियाणितु २२
वचनादानगमन विसर्गरतयःक्रमात् क्रि
यास्तेषांमनोबुद्धि इत्यन्तःकरणद्वयं २३

सुखंदुःखंचविषयो विज्ञेयामनसःक्रि
या स्मृतिभीतिविकल्पाद्या बुद्धेर्थवस्ति
निर्मता २४ ब्रह्मयोनीनीन्द्रियाणि भौ
तिकान्यपरेजगुः सत्वाख्यमंतःकरणंगु
गुणभेदात्त्रिधामतं २५ सत्वंरजस्तमर

ति॰ गुणाः सत्वात्तु सात्विकाः आस्तिक्य
शुद्धधर्म्मैक॰ रुचिप्रवृत्तयो मताः २६
सत्वात्तु राजसाद्भावाः॰ कामक्रोधमदादयः
निद्रालस्यप्रमादादि॰ वंचनाद्याश्च तामसा
न् २७ प्रसन्नेन्द्रियतारोग्या॰ नालस्याद्या

श्चसात्वजाः पंचभूतात्मकस्तस्मा॰ दाद
तुंसद्गुणानिर्घमान् २८ शब्दश्रोत्रंशु
षिरतां॰ वैरिक्यंसूक्ष्मबोद्धृता बलंचगग
नोद्भावायोः॰ स्पर्शस्त्वक्स्पर्शनेन्द्रियं २९ उत्क्षे
पणावक्षेपा॰ कुंचनंगमनंतथा प्रसार

णमितीमानि.पंचकर्म्माणि संजगुः १०
प्राणापानौ तथा व्यान.समानोदानसंज्ञ
कान् नागंकूर्म्मं च कृकरं.देवदत्तधनंजयं
११ दशैते वायुविकृती.स्तथाप्रकाति
लाघवं तेषां मुख्यतमः प्राणो.नाभिकंन्दं

दधःस्थितः १२ चरत्यास्येनासिकायां.
नाभौहृदयपंकजे शब्दोच्चारणनिश्वासो.
च्छ्वासकासादिकारणं १३ अपानस्तुगु
दे वायुः.कटीजंघोदरेषु च नाभिकंदं वं
क्षणयो.रूरुजानुषु तिष्ठति १४ अस्य

मूत्रपुरीषादि-सर्गः कर्म्म प्रकीर्त्तितं व्या
नोक्षिश्रोत्रगुल्फेषु-कट्यांघ्राणे च तिष्ठति
१०५ प्राणापानधृतित्याग-ग्रहणाद्यस्य
कर्म्महि समानोव्यान निखिलं-शरीरं वः
ह्निनासह १०६ द्विसप्ततिसहस्रेषु-नारी

रंध्रेषु संचरन् भुक्तपीतरसान्सम्य-गाय
न्देहपुष्टिकृत् १०७ उदानः पादयोरास्ति-
हस्तयोरङ्गसंधिषु कर्म्मास्य देहोन्नयनो-
त्क्रमणादि प्रकीर्त्तितं १०८ त्वगादिधातू
नाश्रित्य-पंचनागादयः स्थिताः उद्गारा

दिनिमेषान्तं स्तु वाप्रभृतिवक्रमात् ॥९
तत्र प्रकृतिर्दोषादि. तेषां कर्म प्रकीर्ति
तं अग्नेस्तु लोचनं रूपं. पित्तपाकप्रका:
शतां ॥१० अमर्वं नैःक्षएपमूष्माणं. तेजश्रोत्र
श्वसूरतां मेधावितां नयादत्ते. जलात्तु रस
नेरसं ॥११ शैत्यं स्नेहं द्रवं स्वेदं मूत्रादिमृदु
तामपि भूमेर्घ्राणेन्द्रियं गन्धं. स्थैर्यं धैर्यं वि
गौरवं ॥१२ श्मश्रुकेशनखंदन्ता. नस्थ्याधु
न्यत्वककर्कशं वातादिधातुप्रकृति. व्योमादि
प्रकृतिस्तथा ॥१३ सप्तधासंधिकायस्य:ः

ब्रह्मेन्द्रयमविग्रहः बारुणाख्याथकौवेर
श्चाथगान्धर्वविग्रहः ११४ राक्षसःसप्तधो
यक्ष पैशाचोराक्षसस्तथा आसुरःशाकुनः
सार्प्यः प्रेतदेहस्तथापरः ११५ नामसक्षि
विधोयक्ष पशुमत्स्याद्विधाकृतिः तेषांल

२ वै

क्ष्याणिनब्रूमो ग्रन्थविस्तरकारणात् ११६
पिंडस्याहुःषडंगानि शिरःपादौकरौतथा
मध्येत्यपवक्ष्यन्ते प्रत्यंगान्यखिलान्यपि १
१७ त्वचःसप्तकलाःसप्त स्नायुश्लेष्मजरा
युणिः छन्नाःकोषाग्निनिपक्का लेखानूनंत

रांतरा ॥८ लीमन्नूनात्सुधातूनां. काष्ठ
सारोपमामताः आद्यानांसप्तधातेषां. शि
राधमनलयत्तथा ॥९ स्नायुश्चोवांलिरोह
न्ति. पंकेपंकजकंदवत् आमश्चेदःश्लेष्मरा
क्त. पित्तशुक्रधराः पराः १० त्वगसृङ्मांस

मेदोस्थि. मज्जशुक्राणि धातवः सप्तस्युस्त
वचोक्तात्व. यत्कं जाठरवह्निना ११ पक्व
द्भवेदन्नरसा. देवं रक्तादिचित्तथा त्वत्व
कोष्ठाग्निनापक्वं. जन्यन्नेधावतःक्रमात्
१२ रक्तश्लेष्मामपित्तानां. पक्वस्यमत

ततस्था मूत्रस्थपक्वाशयाःसप्त, क्रमादा
शयसंज्ञकाः १२३ गर्भाशयोष्टमःस्त्री
णां, पित्तपक्वाशयान्तरे प्रसन्नाच्चांकः
फाल्गुन्यां, हृदयंपंकजाकृतिः १२४
सुषिरंस्यादधोवक्त्रं, यवल्लीहान्तरस्थितं

एतद्धि चेतनास्थानं, तदानींतमसावृते
१२५ निमीलतिस्वपित्यात्मा, जागर्तिवि
कसत्यपि द्वेधास्वप्नसुषुप्तिभ्यां, स्वयंवा
प्यन्नियामिचेत् १२६ लीयन्तेयदिजागः
त्ति, चित्तंस्वप्नंतदोच्यते मनश्चेल्लीयतेः

घ्राणे.सुषुप्तिः स्यात्तदात्मनः १२७ स्व
मपीतःपरात्मानं.स्वपित्यात्मन्यतोमतः श्रु
वणेनयनेनासे.वदंगुदशेफसी १२८ एः
तान्युक्तानिछिद्राणि.नवश्रोत्रांसिदेहिनां ःः
स्त्रीणांत्रीण्यधिकानिस्युः.स्तनयोर्द्वेभगेत

था १२९ श्वस्थिस्नायुशिरामस्त.स्थानः
ज्ञानानिषोडश षट्कूर्चाःकरयोरङ्घ्र्योः
कन्धरायाश्चमेढ्ने १३० पार्श्वयोरशयो
श्चापि.चतस्रोमांसरज्जवः सीवन्यःपंचशि
रसि.द्वेजिह्वालिंगयोर्मते १३१ वंतुद

वाष्टादशावा.सीमन्तान्यस्थिराशयः ः
अस्थानांशरीरेसंख्यास्या.षष्ठियुक्तंशत
त्रयं १३२ वलयानिकपालानि.रुचका
स्तरुणानिच मूलकानीतितान्याहुःपंः
चाधास्थिनिस्रूरयः १३३ त्रीण्येवास्थि

शतान्यत्र.पतंजलिरभाषतं द्वेशतेः
अस्थिसन्धीनां.स्यातामष्टदशोत्तरे १३
४ कोरकाःप्रतराश्च.सीवन्यःस्युस्तथू
खलाः सामुद्गमण्डलाख्या.वर्तावाय
सलुंडिका १३५ इत्यष्टधासमुद्दिष्टाः

योगीन्द्रैरस्थिसंख्ययः पेशीस्नायुशिरा
संधि. सहस्राधिकत्रयंमतं १३६ नवस्ना
युशतानिस्यु. श्चतुर्धानिस्यजोतेयः ते
यानवत्यःसुषिराः.सूक्ष्माश्चपृथुलास्तः
था १३७ वन्धनैर्वद्धमिवद्वा.द्वारिभार

क्षमाभवेत् नौरंजसितथास्नायु.शानव
द्धानतुलणा १३८ पंचपेशीशतान्याः
क्षः.शरीरस्यानिभूरयः श्रधिकाविंश
तिःस्त्रीणां.ततःस्तुःस्तनयोर्दशः १३९
यौवनेताःप्रवर्त्तन्ते.दशायानीतथैवच

देऽन्तः प्रसूतेवालो. तिस्रोवै गर्भमार्गणा
: १४. शंखनाभ्याकृतिर्योनि. स्त्र्यावर्त्ता
सुषिरान्विता आवर्त्ते गर्भशय्यास्ति. पि
त्तपक्वाशयान्तरे १४१ रोहितासिक्षमः
स्यास्य. सदृशीतस्य पेशिका सुकातव

नि २

प्रवेशिन्य. त्रिस्रोभोर्यादिनामभिः १४
२ शिराधमनिकानान्तु. लक्षाणिनवविं
शतिः साद्धानित्रयुर्नवशंभी. बधंवारान्त
यैवव १४३ दर्शामूलशिराश्रोजो. वाहि
न्याहृदयाग्रयाः अंगुलंचांगुलदलं. धवं

यवद्दलं तथा १४४ गत्या द्रुमदलस्यैव ।
जीवन्त्यः प्रणता इव जिघ्रन्नेमास्तदा सप्त ।
शतानि परिसंख्यया १४५ नासु जिह्वा
स्थिते द्वे द्वे घ्राणज्ञानकारणे घ्राणेग
न्धवहे द्वे द्वे मेषोन्मेषेकृतौ दृशोः १४६

श्रोत्रयोः शब्दग्राहिण्यौ । नासु द्वे वांनुनो
दिते धमन्यो रसवाहिन्यश्चतुर्विंशति
ईरिताः १४७ कुल्याभिरिव केदार । क्ष
तिर्देहोऽभिवर्द्धते एताः प्रतिष्ठिता नाभ्यां ।
चक्रनाभावरा इव १४८ ऊर्द्ध्वयाहृदयं प्रा

धाः प्रतीयंते पृथग्विधाः वातपित्तक
फं रक्तं रसं देहे विमुंचतः १४९ शाद्वत्त
पं रसगंधं देहे तत्रावगछत देहेव चाव
राघोषं सापं वीक्षं वरोदनं १५० कुर्वा
ते देहे नरे शुक्रं सन्यं वस्रुवतः स्त्रियाः स्त्र

धोगता अपि दैषा पृथक्कं कासायस्थि:
ताः १५१ प्रवर्त्तपत्तिनधात्रा दशावातादि
दिपूर्ववत् अनंतुक्तं धमन्योः वहतोभूत
माश्रयात् १५२ नोयं मूलं मलं देहे ना
रीणामार्तवं त्रिभि विंभुवतो देहे श्रोत्रोसि

द्वेसप्तवंदेवाकृतया १५३ स्वेदंसमर्पयं
त्योन्या.त्निरस्थोवृजधामला: रोमकूपेः
पुलंत्यासं.पुखानिस्वेदमुक्तये १५४ प्र
वेशयन्निवान्यंग.लेपादिष्वनुवानुस्लान्
श्रीवस्यानिमम्मांणि.शतंसप्तोत्तरंविदुः

नां१

१५५ सार्द्धकोटित्रयंरोम्नां.श्मश्रुकेशास्त्रि
लक्षकाः श्रोत्रशिरास्वंश्मश्रुकेशैःसहरी
क्ष्णांतुकोटयः १५६ चतुःपंचाशदास्यो
नाः.सप्तसख्यांवसाह्वया लक्षाणांसहि
तापुणं.जलादेरधुनोच्यते १५७ दशैवा

जलयोवारां रक्तस्यांजलयोनव रक्तस्या
शैपुरीषस्य सप्तस्युःश्लेष्मपाश्चषट् १५
७ पित्तस्यपंवचत्वारो मूत्रस्यांजलेयस्तु
पः वसायामेदसोद्वौतु मज्जावंजलिस
म्मितः १५८ अर्द्धांजलिःशिरोमज्जा हृ८

याष्टपलंपले जिह्वाद्वादशपला लिं
गयोनिःपलत्रयं १६ स्तनावजातपः
त्यानां प्रमदानांपलानिषट् दशैवजा
तापत्यानां नवदुग्धंपलद्वयं १६१ शुक्र
स्यकुडवःपुंसां तावदेवरजःस्त्रियाः द

शानामपिवायूनां. ज्ञाना३ ज्ञानाश्च
न्विंशं १६२ स्पन्दप्रत्याशानिश्वासा. स्तेषां
संवरणेसमौ त्रिंशत्कोटिमिताज्ञेया: सुस्थ
स्यनुधारिणः १६३ ग्रासाधिक्यसमुत्स्थ
स्य. विज्ञेयंरोगकारणात् इतिप्रत्यंगसंस्थं

नं. संक्षेपात्कथितंमया १६४ मन्त्रोक्तेवि
स्तराध्यात्म. सागरेज्ञायतांवुधैः अतःपरंतु
योगानां हेतुभूतानिपार्वति १६५ समा
कलयवक्राणि. देहस्थानियथाक्रमं प
ञ्चाशतीमितान्यत्र. फलयोर्नमनीतथा १६

७ एतेषां ज्ञानतो योगाभ्यासः संपद्यते नृणां गुदलिंगान्तरे चक्रमाधाराख्यं चतुर्द्दलं १८ प्रकृतिर्महदंकार तन्मात्राणि दलानिहि परमः सहजस्तद्वदानन्दो धीरपूर्वकः १८ योगानन्दश्च तस्य स्यादैशाना

दिदले फलं तत्र कुण्डलिनी ब्रह्मशक्तिराधारपंकजे १० आब्रह्मरन्ध्रं मुक्तानां नीतेयममृतप्रदा स्वाधिष्ठानं लिंगमूले षट्पत्रं चक्रमस्य तु ११ पत्राणि विषयाभासो वृत्तिः कान्तिः स्थितिर्लयः पूर्वादि

षुदलेप्राङ्ः फलान्येतान्यनुक्रमात् १७
२ प्रश्रयः क्रूरतागर्व नाशो मूर्च्छा ततः प
रं अवज्ञा चाप्यविश्वासः कामशक्तेरिद
शदं १७३ नाभौदशदलं चक्रं मणिपूर
कसंज्ञकं विकृतिस्तस्य यो विम्बं चैतन्यस्व

स्वदर्शनं १७४ डकारोपाधिनिर्वन्धः दि
दावाग्नादलानिव सुषुप्तिरथ तृष्णा स्या
दीर्घ्यापिशुनता तथा १७५ लज्जा भयं घृ
णा मोह कषायो य विषादिता क्रमात्पूर्वा
दिपत्रेषु स्याद्वानुभवनं वलत् १७६ हृद

येनाहतंचक्रं शिवस्यप्रणावाकृति पूजा
स्यानंतदिहृन्ति दलैर्हादशभिर्युतं १७७
अवहेलाविसम्वादौ व्याहानौपवलम्बनं
शरीरसादडत्लेषः प्रकर्षःसंविभागिना
१७८ कैतवंदानवैक्लव्यै सर्वशोषोविवार

णा फलानिसांप्रतंवाचि मल्लम्पवमसु
द्ववें १७९ लौल्यःप्रणाशःकपटं विनको
पानुतापिना आशाप्रकाशाश्चिन्ताच समीह
समतातथा १८० कमेणादंभोवैकल्यं विवे
कोदंमदस्तनः फलान्येतानिपूर्वादि दल

स्यस्यात्मनोजगुः १८१ कण्ठेस्तिभारतीः
स्थानं विशुद्धिःषोडशछदं क्रमेणावद्रयमा
णानि छदनानि निरामयं १८२ क्षयःप्र
भावोविछदं जीवनस्तानियुक्तयः भावनार
चनात्वाद विक्रमोदास्यवुद्धयः १८३ वि

क्रमःस्थैरताचित्त विकलत्वंविरोधिता वद्ये
धुनाफलान्येषां नतद्दलकलायुषां १८४
बोधःप्रणावडग्नीणो नैर्मल्यंशांततास्वधा ः
स्वाहानमोमृतंषड्जऋषभस्तदनन्तरं १८५ ः
गान्धारोमध्यमश्चापि पंचमोधैवतस्तथा नि

षादः सर्वदोषस्यात् क्रमेणासुखवह्निने १८६
इतिपूर्वादिपत्रस्थे फलान्मिनिबोडशा लल
नाख्यचंद्रिकायां वक्ष्ये द्वादशपत्रकं १८७
पश्चान्नियत्पुष्पवक्ष्येहं क्रमेणौवसुरेश्वरि वि
रागोन्मादनिर्वेदा वहेलाऽमर्षनीतयः १८८

निनिद्रास्फीतिताऽनर्थ लालसौदारता
स्तथा स्वभावं संप्रतं वक्ष्ये फलानिक्रमतः
प्रिये १८९ मदोमानस्तथास्नेहः शोकःखेदः
स्थुलत्ववृता रतिःसंभ्रमश्चोर्मिः स्वज्ञानो
ज्ञोपराधिता १९० फलानिललनावक्रे स्युः

पूर्वादिदलेष्विति भ्रूमध्ये द्विदलं चक्रं मा:
ज्ञासंज्ञं दलानि तु १२१ आविर्भवति शोना
वी. तत्परं च विकारिता सत्वं रजस्तम इति फ
लानि कथितानि ते १२२ ततोपलिमनश्च
क्रं. षड्दलं तद्दलानि तु कामक्रोधस्तथा लोभो.

मोहोद्वेषोपलूयिता १२३ स्वप्नोरसोप
भोगश्च. घ्राणं रूपोपलंभनं स्पर्शनं शब्द:
बोधश्च. पूर्वादिषु दलेष्विति १२४ ततोपि
षोडशदलं. सोमचक्रमितीरितं एतद्दला
नां नामानि. क्रमेण विनिबोधमे १२५ आ.

क्षायोपशमप्रज्ञा स्मृतयः सदसत्त्वया ल
योनिमित्तःसत्त्वोच प्रमाणान्वयवासनाः
१८६ अद्वैतयोगभूमिष्ठ पिण्डविद्यानिवृ
त्तयः दलेषु षोडशस्वस्य कलाःषोडशास्
स्थिताः १८७ कृपाक्षमार्जवे धैर्य्य वैराग्यध

त्न

त्तिसंपदाः हास्यंरोमांचनिचयो ध्यानाश्रु
स्थिरताह्वया १८८ गांभीर्य्यष्ठघमोद्भूते
औदार्य्यैकाग्रतेततः फलान्येतानि जीवस्य
पूर्व्वादिदलगामिनः १८९ चक्रंसहस्रप
त्रं तु ब्रह्मरन्ध्रेसुधाधरं तत्सुधासारधारा

त्रिरुत्रिवर्द्धयतेतनुं २० सहस्रदलपद्मस्य
दलानामप्यनामहि फलानांचैवनामानि ना
त्रुवंविस्तरेर्भयात् २१ गुदाद्व्यंगुलादूर्द्ध्व
माधाराद्व्यंगुलादधः एकांगुलंदेहमध्यं त
प्तजांबूनदप्रभं २२ नवांगुलेत्रिशिखातन्वीव
काद्वस्मान्नवांगुलेः देहस्यकंदोप्युत्सेधाया
माभ्यांचतुरंगुलः २३ कुलमग्रन्थिरितिप्रोक्तं
तस्यनामपुरारिणा तन्मध्येनाभिचक्रेतु द्वाद
शारमवस्थितं ॥२४ सूत्रेवतन्तुनालस्था त
त्रजीवोभ्रमत्ययं सुषुम्नयाब्रह्मरंध्रमारोहत्य

वरोहति २५ जीवःप्राणसमाहृष्टो ह्यंडको
ज्ञाविकोयथा सुषुम्नांपरितोनाड्यः कन्दाद्वा
तुल्यरंध्रतः २६ कोडीकन्याश्रिताःकन्दःशा
खाइवमहीरुहः सूक्ष्मातिसूक्ष्मरूपेण.त
स्मात्सूक्ष्मतरेणाच २७ चतुर्विंशतिसाहस्रा.

नाड्यस्तस्याःसमीपगाः तासांचूरितराणां
तु मुख्याःप्रोक्ताश्चतुर्द्दश २८ सुषुम्नेडापिं
गलाच कुहूरपसरस्वती गान्धारीहस्तिजि
ह्वाच वारणाचयशस्विनी २९ विश्वोदरा
शंखिनीच ततःपूषापयस्विनी अलम्बुषे

तितत्राया त्रिस्रोमुख्यातमामनाः २१० सुषु

म्नातिसुषुम्ना शांकरीमुक्तिमार्गगा कन्द

मध्येस्थितातस्या इडासव्यथदक्षिणे ३११ पि

गलेडापिंगलयोश्चरतश्चन्द्रभास्करौ क्रमात्

कालगतेर्हेतुः सुषुम्नाकालशोषिणी २१२

म्ना

सरस्वतीकुहूश्चास्ते सुषुम्नायास्तुपार्श्वयोः

इडायाःपृष्ठपूर्वपृष्ठस्थे गान्धारीहस्तिजिह्वि

के २१३ क्रमात्पूषायशस्विन्यौ पिंगलापू

र्वपृष्ठयोः विश्वोदरामध्यदेशे स्यात्कुहू ह

स्तिजिह्वयोः २१४ मध्येकुहूपयस्विन्यो

वीरणासंस्थिताभता पूषासरस्वतीमध्यम
धिशोतेपयस्विनी २१५ अंगुष्ठाद्दक्षिणांघ्रि
ष्ठा.देहेविश्वोदरास्थिले शंखिनीसव्यकर्ण
त्तं.पूषान्वावामनेत्रतः २१६ यशस्विनीतुवि
तता.दक्षिणश्रवणावधि अलंवुषापायु

मूल.मवलंब्यव्यवस्थिता २१७ पुनरन्याःशु
तंवैका नाडीर्विगुह्यगामिनी जगादवेगवानु
रतडःस्त्राश्रपिव्याहराभिते २१८ सर्गाविसं
र्गाश्वमनी.कम्पिनीवंधनीहिता मिश्राथना
सुरासंको.विनीदप्राणकाशिनी. २१९ प्रबु

द्राक्षेपणीवस्या. दालस्याद्यविलंबिता २२०
घर्घरावेशिनीपूर्णा. क्षिप्ता लक्षोवचोगिनी
क्लिन्नास्निग्धातथारम्या. वराच्चानुमतीकु
वी २२१ केकराकुटिलापुच्छा. धारिवीदर्दु
रादकुला काकतुण्डीमनोमाला. विवातेज

स्विनीसती २२२ अथवक्रागालनीमन्दा. द्राः
विलीमधुमत्यपि चैतनामुदिताग्रामि. एव
तोरमवहापिव २२३ सौवीरीकपिलाकर्षि
णपुत्रराररजनीतथा सुमुखीरेवतीविघ्न. दूना
वाप्यायिनीततः २२४ वक्राहेमावर्मवीव.

नन्दावापिकवर्द्दिनी तंद्रावतीविशालाच।वि
विद्रामाराड्वीतथा २२५ कल्पानुकल्पान्त
दनु।लोहिनीपूतनापिच धारिणीधोरिणीः
धीरा।सुरनीवेगवत्यपि २२६ विवर्णीकन्न
नीवैव।विकल्पाकोटराइवर्त्ता तपिनीतापि

२द्रा

नीधूम्रा।मरीचिर्ज्वालिनीहविः २२७ अग्नि
ज्वालावसंमोहा।मूलाख्यप्रवहापिच तंत्रा
वतीलंविकाच।घंटिकाविग्रहातथा २२८
कैवल्यावतुरीयाच।विश्रांतिश्चप्रशांतया
योगनिद्रोयपितनो।निर्वाणावापुनर्भवा

२२८ अमृतासर्व्वशोषेव क्रमेणैताः प्रकी
र्त्तिताः योगैरेतास्तु संप्रेक्ष्य प्राणादिदश
मारुतान् २३ यद्विकीर्षति तत्सर्व्वं संसाध
यति योगवित् एतत्सर्व्वं यदुक्तं ते शरीरस्थान
कं प्रिये २३१ मनुष्यमात्रमात्रेण तिष्ठती

श्वरशिष्ठितः एवंविधेन्तु देहेस्मिन् मलभू
त्वसमन्विते २३२ प्रसाधयन्ति धीमन्तो मु
क्तिमुक्त्युपायतः तत्रस्यात्सगुणध्याना
द्भुक्तिर्मुक्तिस्तु निर्गुणात् २३३ ध्यानमेका
ग्रहन्नैक साध्यं रहसि जायते सशब्दं जन

कीदृशं ध्यानयोगःकथंभवेत २३४ श्रीन
एवमयाप्रोक्तं पूर्व्वंनवकुरेश्वरि शयीना
योगविज्ञात्रो योगवित्सुतिवुध्यतु २३५
कुर्व्वीतसगुणोध्यानं किंवायोगसुदुष्करं
विदधीतोनयवत्नेन शयनंपश्यवन्निशि

२३६ जपपूजावलिस्तोत्र पाठवैनैतयो
र्द्वयोः सत्यंसत्यंप्राप्नुवन्ति देविकोटिक
लामपि २३७ तस्मान्निशीथउत्थाय ध्या
नयोगोसमाश्रयेत यदीच्छेदात्मनःश्रेयो
भवबन्धविमोककत २३८ देव्युवाच

प्रभो गर्भस्थितेः पूर्व्वविधिस्त्वत्तः श्रुतं मया सक
लदेहसंस्थानं चक्राणामभिधानतथा नामानि
पत्रफलयोक्तिआंगतिस्थितिः नाडीनाम
पिसर्वालांधान्नूनामपितन्वतः तत्वैतयानन्तर
याश्वपलाबलयाकथ्यं साधयंत्यमृतं श्रीराज

मृत्युजरापहं कथञ्चाकल्पपर्य्यन्तं स्थाय:
यन्नितन्नुमिमां॥ एतद्धिताश्शोद्बुहि शरीरस्था:
नवाह्निनो ४२ श्रीमहाकालउवाच कथयामि
वरारोहे श्रीतायोगविधिंतव धन्यासियात्वंत्तुव
तः सर्व्वाश्चोत्तुमिकृति गुरुपदिष्टमार्गेण शाक्तो

योगमुपासितुं तथा साधयितुं देवि नान्यथाव
र्षकोटिभिः योगस्तु द्विविधः प्रोक्तो हठः क्रामिक
एव च बलेन क्रियमाणस्तु हठ इत्यभिधीयते
युक्त्या गुरूपदेशेन कृतः क्रामिक उच्यते भूयां
सो हठयोगेन कृतात्स्खलर्वयःश्रुता तस्मान्नैव ह

कुर्वीत हठयोगं त्यजेदतः क्रमेण क्रियमाण
स्तु क्रामिकः परिकीर्त्यते गुरूपदेशशास्त्राभ्यासः
श्रोत्रमितभोजनं शिक्षा च व्यवहारेण योग
कार्येषु योगिनां एतत्क्रमापि ज्ञेयात्तद्भवः क्रा
मिको मतः गुरूपदेशः सर्वत्रावश्यकत्वेन कीर्ति

तः तस्माद्देवोद्भवोन्येषां तस्मात्तत्राग्रहंवरात्
क्रमेणसर्वान्वक्ष्येहं सावधाना निशामय ज्ञा
तव्यद्विविधाज्ञेया पन्थानो देवचोदितौ ॥ कर्मात्म
कावुभावेतौ प्रवर्तकनिवर्तकौ वर्णाश्रमोक्तंक
र्मैव कामसंकल्पपूर्वकं ॥ प्रवर्तकंनवेदेत तत्संसा
रे प्रवर्तनात् ॥ तदेवज्ञानसंयुक्तं सर्वकामविव
र्जितं निवर्तकंनवेदेतज्जन्मनस्तन्निवर्तनात् २५२
निर्वर्तकंचदेहेस्मु द्विविधंतुनयोजयुः वाह्यमाभ्य
न्तरंचैवतुस्थानमात्मनि तयोरन्यतमंकुर्यान्नित्यं
कर्मयथाविधि ज्ञानभक्तिसमायुक्तः सदानन्दमः

वाप्नुयात्॥ ज्ञानिनोऽज्ञानिनो वापि यावद्देहस्य धा
रणं तावद्वर्णाश्रमप्रोक्तं कर्तव्यं कर्म मुक्तये ॥ इत्ये
तज्ज्ञानसर्वस्वं कर्मकाण्डं सनातनं ततः उपविश्य पुरात
ड्रो योगनिष्ठो भवत्वयं यतः कर्म्मैव कुर्व्वन्ति ज्ञा
निनोऽपि मुमुक्षवः अतस्त्वमपि देवेशि ज्ञानेनावरु

कर्म तत् २५८ ज्ञानं योगात्मकं विद्धि योगश्चात्म
निसंस्थितिः स योगोऽष्टांगसंयुक्तः सर्वधर्म्मः स
उच्यते २५९ यथोपदिष्टं तन्त्रेण तथांगानि
बुवेतव समाहितमना भूत्वा शृणुष्व दशावदि
ते २६० यमश्च नियमश्चैव तथासनमपीष्यते

प्राणायामस्तथा देवि प्रत्याहारश्च धारणा २६१
ध्यानसमाधिरेतानि योगांगानि प्रचक्षते आः
दौ चत्वारि वाख्यानि तदन्याश्च तुराणि च २६२
यमश्च दशधा प्रोक्तो नियमस्तु तथा दश आस
नानां च सर्व्वेषां मुख्यमानि तथा दश २६२ तेः

त्तमानि चत्वारि मुख्यन्नूपाणि पार्व्वति प्राणा
यामस्त्रिधा प्रोक्तः प्रत्याहारश्चतुर्व्विध २६३ धा
रणा पंचधा प्रोक्ता ध्यानंषोप्रकीर्त्तितं समाधि
ःसमता प्रोक्ता तावद्ध्यानं पृथक् पृथक् २६४ अ
हिंसा सत्यमस्तेयं ब्रह्मचर्यं क्षमा धृतिः दयार्ज

वं मिताहारः शौचं चैव यमा दश २६५ कर्म्मणा
मनसा वाचा सर्व्वभूतेषु सर्व्वदा अक्लेशजननं प्रो
क्तं अहिंसात्वेन योगिभिः २६६ विधुक्तं चेतु वा हिं
सास्यात् क्लेशजाले व जंतुषु विधिनोक्तं चाहिं
सास्या धर्म्मिवाशोहि कर्मयत् २६७ सर्व्वभूताः

त्मकं प्रोक्तं यथार्थाभिभाषणं प्रियं तत्सत्य
मित्युक्तं हितमेतद्ब्रवीमि ते २६८ कर्म्मणा मन
सा वाचा सर्व्वविद्यासु सर्व्वदा सर्व्वत्र मैथुनत्या
गो ब्रह्मचर्य्यं प्रवदन्ते २६९ ज्ञाता हृतो स्वदारे
षु संगाते हि विधानत ब्रह्मचर्य्यं तु तत्प्रोक्तं गृह

स्याश्रमवासिनां २७० शुश्रूषा च गुरोर्नित्यं ब्र
ह्मचर्य्यमितीरितं प्रियाप्रियेषु द्वंद्वेषु समत्वं यच्छ
रीरिणां २७१ क्षमा सैवेति गदिता विद्वद्भिर्योगवे
दिभिः आत्महानेव बंधूनां वियोगेष्वपि सम्पदां २७२
तेषां प्राज्ञोव सर्व्वत्र चित्तस्य स्थापनं धृतिः पदेः

वान्धुवर्गे वा मित्रे द्वेष्टरि वा सदा २७३ आर्त्तेष्व
पि दयाबुद्धिर्दयेति परिकीर्त्तिता प्रवृत्तो वा नि
वृत्तो वा मनो वाक्कायकर्म्मणा २७४ विहितेषु
तदन्येषु एकरूपत्वमार्जवं अष्टौ ग्रासा मुनेस्तत्का
ःषोडशारण्यवासिनां २७५ द्वात्रिंशद्वा गृहस्थाः

नांयथेष्टंवलवाहिणं उक्तःयममिताहारोल
घ्वेष्ठामल्पभोजनं॥ शौचंवैद्विविधंप्रोक्तंवाह्यमा
भ्यन्तरंतथा मृज्जलाभ्यांस्मृतंवाह्यं मनःशुद्धिः
स्तथान्तरं २७७ मनःशुद्धिस्तुविज्ञेयाधर्मेणा
ध्यात्मविद्यया उक्ताःसंक्षेपतोदेवि अहिंसाद्या

यमादश २७८ तपःसन्तोषमास्तिक्यंदानमी
श्वरपूजन सिद्धान्तश्रवणंचैव ह्रीर्मतिः
जपोहुतं २७९। नियमादशधाप्रोक्ता
स्तांस्तुसर्वान्पृथक्शृणु विधिनोक्तेनमार्गेण
कृच्छ्रचान्द्रायणादिना २८० शरीरशोषणं

प्राज्ञस्नापसात्तपउत्तमं यदृच्छालाभतोनि
त्यं मनसोघोमवेदिति २८१ याधीत्ताद्व
यः प्राज्ञः सन्तोषं सुखलक्षणं धर्म्माधर्म्मेषु
विश्वासो यत्तदास्तिक्यमुच्यते २८२ न्याया
र्जितं धनंवान्नमन्यद्वायत्प्रदीयते अर्थिभ्य

: श्रद्धयायुक्तं दानमेतत्प्रकीर्त्तितं २८३ य
त्प्रसन्नस्वभावेन शंभोर्दैव्याहरेरपि यथाश
क्त्यर्च्चनंनत्या एतदीश्वरपूजनं २८४ सिद्धा
न्तश्रवणं प्रोक्तं वेदान्तश्रवणाद्बुधैः वेदलौ
किकमार्गेषु कुत्सितं कर्म यद्भवेत् २८५ त

३ विधिनोक्तेन मार्गेण सदाभ्यासो जपः स्मृतः ॥ जपशुद्धि
श्चिन्तनगवतियालज्जाढ्यः सैवेति प्रकीर्तिता
विहितेष्वसद्वैषु श्रद्धायालामतिर्भवेत् २८६
गुरुणाचोपदिष्टेषु वेदवाह्यविवर्जिते उ
जैनपदुपांशुः स्यात् सहस्रगुण उच्यते २८८
सहस्रगुण उद्दिष्टस्तस्मादपि च मानसः स्व

कीयशांखाध्ययनमिति हाप्रशरण्योः २८९
श्रद्धीनस्याथ्यधान्यस्य सदाभ्यासो जपः स्मृतः
तुष्टेन गुरुणा पूर्वमुपदिष्टमनुज्ञया २९० ध
र्माधर्मो ह्यशिक्षार्थमुपायग्रहणं मतं आसना
न्यष्टवक्ष्येहं प्रणवेविसमाहिता २९१ त्वः

विपोः श्रीकं उपः श्रीधवमानमः ७

स्तिकं गोमुखं पद्मं वीरं सिंहासनं तथा मयूरं
कुक्कुटं चैव भद्रं कूर्मासनं तथा ३०० मुक्ता:
सनं तथा तेषां पृथग्वक्ष्यामि लक्षणं जानू
र्वोरन्तरे सम्यक् कृत्वा पादतले उभे ३०१ ऋ
जुकायः समासीन ═══

:स्वस्तिकं तत्प्रचक्षते २२४ सीवन्यामात्मनः
पार्श्वे गुल्फौ निक्षिप्य पादयोः सव्यदक्षिणगु
ल्फं तु दक्षिणे दक्षिणेतरं २२५ एतत्स्वस्ति:
कं प्रोक्तं सर्वोन्नत्पितरकरं सव्यदक्षिणगुल्फं
तु पृष्ठपार्श्वे निवेशयेत् २२६ दक्षिणोपि तथास

ध्वं गोमुखं परिकीर्त्तितं · अंगुष्ठौ तु निबध्नीयाः
द्धस्ताभ्यां व्युत्क्रमेण तु २९७ ऊर्व्वोरुपरि देवे
शि कृत्वा पादतले उभे पद्मासनं भवेदेतत् सर्व्वे
षामपि पूजितं २९८ एकपादमथैकस्मिन् वि
न्यस्योपरि संस्थितः इतरस्मिंस्तथा चोरो वीरा

सनमितीरितं २९९ हस्तौ तु जान्वोः संस्थाप्य
स्वांगुलीसंप्रसार्य्य च व्यात्तवक्त्रो निरीक्षेत ना
सिकाग्रं समाहित ३०० सिंहासनं भवेदेतत् पू
जितं योगिभिः सदा अवष्टभ्य धरां सम्यक् तलाः
भ्यां हि करद्वयो · ३०१ हस्तयोः कूर्परौ चापि स्था

पयेन्नाभिपार्श्वयोः संमुन्नतशिरःपादौ दण्ड
वद्व्योम्निसंस्थितः ३०२ मयूरासनमेतद्धि सर्व
पापप्रमोचनं पद्मासनंसमास्थाय जान्वोरन्त
रे करौ ३०३ निवेश्य भूमौ संस्थाप्य व्योमस्थः कु
क्कुटासनं गुल्फौ तु वृषणस्याधः सीवन्याः पार्श्व

योः क्षिपेत् ३०४ पार्श्वपादौ च पाणिभ्यां दृढं
बद्ध्वा सुनिश्चलः भद्रासनं भवेदेतत् सर्वव्याधिवि
षापहं ३०५ गुदं निरुध्य गुल्फाभ्यां व्युत्क्रमेण
समाहितः कूर्मासनं भवेदेतदिति योगविदो वि
दुः ३०६ संपीड्य सीवनीं सूक्ष्मां गुल्फेनैव तु

मध्यमः सव्यदक्षिणगुल्फेन तु मुक्तासनमिती
रितं ३०७ मेढ्रात्तूपरि निक्षिप्य सव्यंगुल्फं तथो
परि गुल्फान्तरं विनिक्षिप्य मुक्तासनमिदं तु वा
३०८ यमैश्च नियमैश्चैव आसनैश्च सुसंयतः
कृत्वा तु नाडिकाशुद्धिं प्राणायामं ततश्चरेत् ३०९

वृथाक्लेशो भवेत्तस्य नाडीशुद्धिमकुर्वतः प्रा
णायामादि सर्वाणि योगांगानि च कुर्वतः ३१०
श्रीदेव्युवाच नाथ हे भगवन् ब्रूहि नाडीशु
द्धिविधानतः केनोपायेन शुद्धाः स्युर्धमन्यः सर्व
देहिनां ३११ उत्पत्तिं चैव नाडीनां धारणं च यथा

विधि श्रुतं रेवसमीहेहं श्रोतुं श्रुतमपि प्रभो ३।२
कत्थं वकीदृशंप्रोक्तं कतितिष्ठन्ति वायवः स्था
नानिचैववायूनां कर्म्माणिचपृथक्पृथक् ३।३
विज्ञातव्यानियान्यस्मिन् देहेदेहभृतांसदा
श्रीमहाकालउवाच एकवारंप्रोक्तमपिपुन

:श्रुश्रूषलेष्यकं इदमत्यद्भुतंभाति नजानेहेतुर
त्रैकं सर्न्नोपयणीयाभवती मयासर्व्वात्मनायतः
अतएवक्षाम्याखिलंविस्तरेणतवेश्वरि ३।५
शरीरंसर्व्वमर्त्यानां षण्णवत्यङ्गुलात्मकं स्वाङ्गु
लीभिरितिविज्ञेयं नन्नुनंनाधिकंतथा ३।६ देहे

द्वात्रिंशदस्थीनि वदन्ति पार्श्वयोर्द्वयोः द्विस
प्ततिसहस्राणि नाडीनामपि सन्ति वै ३१७ श
रीरादधिकः प्राणो द्वादशांगुलमानतः प्रया
णं कुरुते वायुस्तस्मात्प्राण इतीरित ३१८ दे
हमध्ये शिखिस्थानं तप्तजाम्बूनदप्रभं चतुरः

स्रं त्रिकोणं तु इतरेषां हि मण्डलं ३१९ तन्मध्ये
तु शिखा तन्वी सदा तिष्ठति पावकी देहमध्यं तु
कथ्येति श्रोतुमिच्छसि वेकूर्ण ३२० गुदात्तु द्व्यं
गुलादूर्द्ध मधोमेढ्रात्तु द्व्यंगुलात् एकांगुलं तु
न्मध्ये देहमध्यमितीरितं ३२१ कन्दमस्ति शरीरे

स्मिन्देहमध्यान्नवांगुलं चतुरंगुलमुत्सेधमा:
यामंचतथाविधं ३२२ अण्डाकृतिवदाकारंत्व
गस्थिपरिभूषितं तन्मध्येनाभिरित्युक्तंनाभौच
क्रसमुद्भवः ३२३ द्वादशारयुतंचक्रंदेहन्ते
नप्रतिष्ठितंचक्रेस्मिन्भ्रमतेजीवः पुण्यापुण्य:

प्रचोदितः ३२४ तंतुपंजरमध्यस्थो यथाभ्रम
तिमर्कटः जीवमूलेतुचक्रेस्मिन्नधः प्राणश्च
रत्यसौ ३२५ तस्योर्द्ध्वंकुण्डलीस्थानंनाभेस्ति
र्यगधोमुखं अष्टकप्रतिरूपासा अष्टधाकुण्ड
लीकृता ३२६ अकारादिहकारान्ता कुण्डलि:

न्यन्निधियते याबद्वायुप्रवाहंच निरुध्यसक
लांततु ३२७ स्वमुखेनसमावेश्य ब्रह्मरन्ध्र
मुखंतथा योगकालेत्वयानेन प्रबुद्धाग्न्यासव
ह्निना ३२८ स्फुरन्तीहृदयाकाशे नागरूपाः
महोज्वला वायुर्वायुसखेनेव ततोयातिसु

षुम्नया ३२९ कन्दमध्योस्थितानाडी सुषुम्नेत्यु
च्यतेह्रिया ब्रह्मरन्ध्रंप्रियायासौतु कुण्डलिन्याहि
वर्त्मना ३३० तस्याम्मार्ग्गगतानाड्यश्चतुर्द्दश
षुरेहिता: नामतःस्थानतश्चापि तद्बुद्ध्याकिंप्र
योजनं मुक्तिमार्गेसुषुम्नासाज्वलन्तीविश्वरूपि

णी ३३१ तथाकुण्डलिनीशक्ति रन्ध्रादास्यद्
वस्थिता: पृष्ठमध्यस्थितेनास्थ्रा ब्रह्मरन्ध्रंगते
श्वरी ३३२ मोक्षपन्थाः सुषुम्नांच ब्रह्मरन्ध्रं
तथाऽद्भूतं अवकाशांकरी स्वक्ष्मे तैनतेनामपि
दीर्यते ३३३ इडाचपिंगलाचैव तस्याःसव्यः
चदक्षिणे इडायांपिंगलायांच चरतश्चन्द्रना
स्करौ ३३४ चन्द्रस्तामसइत्युक्तः सूर्योराज
सउच्यते तावेवभवतःसकलं कालंरात्रिदिवा
त्मकं ३३५ यथास्वत्थदलेष्वस्के तद्वज्ञेयास्तु
नाडयः प्राणोपानःसमानश्चउदानोव्यानएव

३२

महाकालसंहितायी

3329

३३५ नागः कूर्म्म कृकरो देवदत्तो धनंजयः

एतेषु वायवः पंच मुख्याज्ञयो वरानने ३३६

तेषु मुख्यतमः प्राणः कन्दूत्याधः प्रतिष्ठितः स्रो

स्यनासिकयोर्मध्ये हृदयानाभिमण्डले ३३७

पादांगुष्ठे ऽपि च प्राणः स्वयमेवावतिष्ठते अ १४१

पानामेतु पायोश्च उतवं क्षणजानुषु ३३८

जंघोदरे च कक्षांच नाभिमूलेवतिष्ठति व्यानः

श्रोत्राक्षि मध्ये च हृत्कक्षां गुल्फयोरपि ३३९ स

मानः सर्व्वदेहेषु सर्व्वव्यापी प्रतिष्ठितः भुक्तं सर्व्व

रसंगात्रं व्यापयन्व्यानोसह ३४० द्विसप्ततिस
हस्त्रेषु नाडीमध्येषु संचरन् समानोवायुरेवैकःस्थि
तोव्याप्यकलेवरं ३४१ नागादिवायवःपंच त्वग
स्थ्यादिषुसंस्थिताः निश्वासोच्छ्वासकासादि प्राण
कर्मइतीर्यते ३४२ अपानवायोःकर्मैतन् विण्मू

त्रादिविसर्जनं प्राणोपादानचेष्टादि व्यानकर्मेति
कथ्यते ३४३ उदानकर्मतत्प्रोक्तं देहस्योन्नयना
दियत् शोषणादिसमानस्य शरीरकर्मकीर्त्य
ते ३४४ उदानादिगुणोयश्च नागकर्मेतिकीर्त्य
ते निमीलनादिकूर्मस्य क्षुत्तृष्णा कृकरस्य च

३४५ देवदत्तस्य देवेशि तन्द्रा कर्म प्रकीर्त्यते
धनंजयस्य शोथादि सर्व्वकर्म्मप्रकीर्त्तितं ३४६
ज्ञात्वैवं नाडिकास्थानं वायुयानं च यत्नतः नाडी
नां शोधनं कुर्य्यात् यथाविधि वरस्वरं ३४७ वि
शुद्धगुणसम्पन्न सर्व्वकामविवर्जितः यमादि

गुणसंयुक्तः सर्व्वसंगविवर्जितः ३४८ तपोव
नं ततो गत्वा फलमूलदकान्वितं तत्र वन्ये शुचौ
देशे नद्यां देवालयेपि वा ३४९ सुशोभनं मठं कृ
त्वा कुशाजिनवृषीयुतं त्रिकालस्नानसंयुक्तः शु
चिर्भूत्वा समाहितः ३५० मंत्रैर्न्यस्ततनुः श्रीमान्तु

ज्ज्वालापूर्णविग्रहः विभूतिभूषिततनुः सदाज
पपरायण ३५१ ततोसनोपरि कुशान्समास्ती
र्याधवाजिनं विनायकं सुसंपूज्य फलपुष्पोद
कादिभि ३५२ इष्टदेवीं गुरुं नत्वा ततश्चावश्यवा
सनं उदङ्मुखो वा प्राग्वास्यो जपासनगतोपि वा

३५३ समग्रीवशिरःकायः संवृतास्यः सुनि
श्चलः नासाग्रदृक्सदासम्यक् सव्येनस्येतरं करं
३५४ नासाग्रे शशभृद्बिम्बं ज्योत्स्नाजालविताति
तं सप्तमस्य च वर्गस्य चतुर्थं बिन्दुसंयुतं ३५५
बिम्बमध्यस्थमालोक्य नेत्राभ्यां मनसा सह रेफं

त्वं बिन्दुसंयुक्तं वह्निमण्डलसंस्थितं ३५६ ध्याय
न्विरेचयेत्पश्चान्मन्दं पिंगलया पुनः पुनः पिंगल
यापूर्य्य प्राणं दक्षिणतः सुधी ३५७ तद्वद्विरेच
येत्पश्चादिडयाच शनैः शनैः त्रिचतुर्वत्सरं याव
त्रिचतुर्मासमेव वा ३५८ षट्कृत्वा चारयेदेवं त्रि

षु कालेषु यत्नतः नाडीशुद्धिमवाप्नोति पृथक्
चिह्नोपलक्षितं ३५९ शरीरलघुता दीप्ति र्जठरा
ग्निवर्द्धनं नादाभिव्यक्तिरित्येतच्चिह्नं तत्सिद्धिसू
चकं ३६० यावदेतानि संपश्ये त्तावदेवसमाचरे
त् अथवापानमार्गेण नद्यांसस्मिवाजलं ३६१ उ

त्रैलयकैर्नैः स्वलं स्वद्धं पिंगलया तु ऊ ३६१ इडया
वायवा देवि पूर्णं स्याद्यावतोदरं ३६२ आलोड्ये
ज्जाठरीयं दण्डस्यां वारसप्तकं घटिकार्द्धं स्थापयि
त्वा तत्तोयं पुनस्त्यजेत् ३६३ प्राणायाममथेदा
नीं वक्ष्यामि प्रणवात्मकं समाहितमना भूत्वा शृणु

यत्नेन पार्वति ३६४ प्राणापानसमायोगः प्राणा
याम प्रकीर्तितः प्राणायामस्त्रिधा प्रोक्तो रेचक
पूरककुंभकैः ३६५ वर्णत्रयात्मका ह्येते रेचकपू
रककुंभकाः स एव प्रणवः प्रोक्तः प्राणायामस्तु
तन्मयः ३६६ : यो वेदादौ स्वरः प्रोक्तो वेदान्ते

वप्रतिष्ठितः तस्य प्रकृतिलीनस्य यापरासाम
हेश्वरी ॥ ३६७ सृष्टिस्थित्यात्मिकावेतौ मकारोत्थ
नेकाः स्मृतः अकारमूर्त्तिरित्येषा रक्तांगी हंसवा
हिनी ३६८ अक्षहस्तासतीबाला गायत्रीत्य
वधार्यते उकारमूर्त्तिर्मध्यस्था युवती कृष्णवि

ग्रहा ३६९ गरुडवाहिनी वापि वैष्णवी चक्र
धारिणी मकारमूर्त्तिः शुक्लांगी सावित्री वृषभ
ध्वजा ॥ ३७० ॥ त्रिशूलेखड्गखट्वांगी सितानल्पवि
भूषिता ॥ माहेश्वरीति सा प्रोक्ता पश्चिमान्तककारि
णी ॥ ३७१ ॥ अक्षरत्रयमेतद्धि कारणत्रयमिष्यते

वेयाणोंकारणंब्रह्म नात्तुरंसर्व्वकारणं २७२ ॐ
कारंप्रथमंज्योतिस्तमाहुः प्रणवंबुधाः एवंज्ञात्वा
विधानेन प्रणवेनसमन्वितं २७३ प्राणायामत्रि
धाकुर्य्याद्रेचकपूरककुंभकैः आकृष्यश्वसनंवा
यात्पूरयेद्दिडयोदरं २७४ शनैःषोडशभिर्मात्रै

रकारंतत्रसंस्मरन् धारयेत्पूरितंपश्चात्चतुःषष्ठ्यातु
मात्रयाउकारमूर्त्तिमत्रापिसंस्मरन्प्रणवंजपेत् २७५
यावद्वाशक्यतेतावद्धारणंजपसंयुतं पूरितंरेचये
त्पश्चात्प्राणंवाह्यानिलान्वितं २७६ शनैःपिंगल
यादेवि द्वात्रिंशन्मात्रयापुनः ध्यायान्वाआक्षरंनात्मो

प्रणवस्य समाहितः ३७७ धृतिं धारयेत्प्राणं पुन
र्द्वात्रिंशतोर्द्धयं जपेन्नत्वमकरम्मूर्त्तिं मकाराख्यां महेश्व
रं ३७८ यावद्द्वादशकथ्यते पश्चाद्रेचयेदिडयाऽनिलं
मकारमूर्त्तिमत्रापि संस्मरन्पूर्ववत्तथा ३७९ एव
मेवं पुनः कुर्य्यात्पिंडयां पूर्य्य पूर्ववत् नित्यमेवं प्रकु

र्वीत प्राणायामांश्च षोडश ३८० अपि ब्रह्महणं मा
सात्पुनंत्यहरहः कृताः प्राणायामपराः सर्वे प्राणा
यामपरायणाः ३८१ प्राणायामैर्विशुद्धा ये ते यान्ति
परमां गतिं प्राणायामैर्हितेनान्यन्नारकं नरकादपि
८२ संसारार्णवमग्नानां तारकः प्राणसंयमः वासोदा

रुणांवायोरुदरेपूरकंस्मृतं ३०३ संपूर्णंकुंभव
द्वायोर्द्धारणंकुंभवद्भवेत् वहिर्यद्रेचनंवायोरु:
दराद्रेचकोहितः ३०४ प्रस्वेदंजनयेद्यस्तु प्राणा
यामस्तुसोधमः मध्यमःकंपनाःप्रोक्तः उत्थानेचो:
त्तमोभवेत् ३०५ पूर्वंपूर्वंप्रकुर्वीत यावदुत्थान

संभवेः संभवत्युत्तमेदेवि प्राणायामेसुखीभवेत्
३०६ प्राणोनयतितेनैव देहस्थान्नंततोधिकः
देहस्थोग्निश्चतेतेन कृतासनपरिग्रहः ३०७ जिह्वा
लोल्यंसकौतस्यानविद्यतेकथंचन देहयत्ताधितो
स्यातांस्वाभाविकगुणावुभौ ३०८ तथापिनश्य

तस्तेन प्राणायामोन्नमेनहि तयोर्नाशे समर्थःस्या
त्कर्तुंकेवलकुंभकं ३८९ रेचनंपूरकंत्यक्त्वा सुखं
यद्वायुधारणं प्राणायामोयमित्युक्तः सर्वैःकेव
लकुंभकं ३९० सहितंकेवलंवापि कुंभकंनित्य
मभ्यसेत् यावत्केवलसिद्धिःस्यात्तावत्सहितमभ्यसे

दि३

त् ३९१ केवलेकुंभकेसिद्धेरेचपूरकवर्जिते
नतस्यदुर्लभंकिंचित्त्रिषुलोकेषुविद्यते ३९२ म
नोजवत्वंलभतेपलितादिविनश्यति मुक्तेरयंमहाम
र्गोमकारारव्योन्नकारकः ३९३ नादस्तोत्पाद्यते
मकुंभकःप्राणसंयमः प्राणसंयमनंनामदेहेप्राण

द्विधारणं ३२४ एवं प्राणजयोपाय सर्व्वमृत्यु
निवारणः किंचित्प्राणजयोपायं तव वक्ष्यामि पार्व्व
ति ३२५ वाह्यात्प्राणं समाकृष्य वाह्यवायुर्विघात
कं वह्निस्थानं निरुध्येत वायुं तत्रैव धारयेत् ३२६
हस्ताभ्यां वन्धयेत्सम्यक् कर्णादिकरणानि च अंगु
ष्ठाभ्यां तु भवेच्छ्रोत्रे तर्जनीभ्यां च चक्षुषी ३२७ नासा
द्वयमथान्याभ्यां सम्यक्पिदिनिवोधयेत् सुखस्तुत्य
यतेनादः शुद्धस्फटिकसन्निभ ३२८ ब्रह्मग्रन्थेस्तु
न्नायां मृणालान्तरसूत्रवत् आपूर्ह्वं वर्त्ततेनादो वीण
दण्डवत्स्थितः ३२९ शंखध्वनिनिभस्त्वादौ मध्ये मेघ

ध्वनिर्यथा व्योमरंध्रंगतेनादेगिरिश्रवणेंतथा ४००
व्योमरंध्रगतेवायौ मनसास्वसहेंद्रियैः तदानादी
नवेद्देही वायुस्तेनजितोभवेत् ४०१ योगिनस्तुपरे
येतु वदन्तितमशाब्दजं प्राणायामपरांप्लुता ऐवपूर
कवर्जिताः ४०२ दक्षिणेनतुगुल्फेन सीवनींपाः

ड्यष्ठिवां अधस्तादण्डयोः सूक्ष्मां सव्योपरिस्थितदक्षि
णं ४०३ जंघोर्द्धोरंतरेसम्यक्क्षिप्तंद्वंबन्धयेद्दृढं स
मग्रीवशिरोवक्षःसमपृष्ठःसमोदरः ४०४ नेत्राभ्यां
दक्षिणंगुल्फं संपश्यन्तुपरिस्थितं भावयन्मनसासा
र्द्धं व्याहरन्प्रणवाक्षरं ४०५ आसनेनानयाक्षीणस्तेरः

हस्यो विजितेन्द्रियः श्वायुर्विघातकः प्राणस्त्वनेनापि
स्थलंगतः ४०६ वाह्यातिष्ठतितत्रैव वह्निनासहः
निश्चितं धूमध्वजजयंयावत्तावन्धीरेवमभ्यसे ४०७
त्वाहाप्रियनयाप्राणं शनैःशनैरोहयेत्ततः नेत्राभ्यां
लोकयन्नाग्निं मनसाप्रणवंजपत् ४०८ तिष्ठत्य
ग्निनातत्प्राणो मद्द्वंनाभेरधःस्थितः एतेननाभिम
ध्यस्थ धारणेनैवयावत ४०९ कुण्डलीनिवः
क्लिष्टं दहत्यत्रनसंशयः ततस्तवह्निनानागप्रबोः
धेनाडिवायुना ४१० प्रबुद्धेसंस्मरत्याश्रिन्वायु
मारोहयेत्ततः उत्सरन्ध्रेसुषुम्नायांध्यायन्तुॐका

रमक्षरं ४११ शनैरारोहयेन्मूर्द्ध्नि सात्विंवायुमन
न्यधीः धारयेद्व्योम्नि देवेशि सान्निंप्राणांसमाहितः
४१२ तेनैवपूरितेव्योम्नि सांगोपांगेकलेवरे तदा
त्माराजतेतत्र यथाव्योम्नि दिवाकरः शरीरंचस्तुत्वः
क्त्वा देवंध्यानंसमाधिवत् एकाक्षरंपरंब्रह्म ध्याय
न्परमभीश्वरं ४१३ संयोज्यमनसामूर्द्ध्नि ब्रह्मरंध्रं
सवायुना प्राणंतुस्थापयेत्सद्यो न्महाप्राणेथमध्या
मे ४१४ देहादतीतजगति शून्येनित्येध्रुवेपदे आ
काशेपरमानन्दे आत्मानंयोजयेद्द्विजा ४१५ ब्रह्मै
वासौभवेद्देवि नपुनर्जन्मभाग्भवेत् उत्क्रान्त्येतान्निव

त्वाहि योगांगानितुद्धेहि ४६ प्रत्याहाराणि चत्वा
रि शृणुष्वाभ्यन्तराणि च इन्द्रियाणां विचरतां विष
येषु स्वभावतः ४७ बलादाहरणं तेषां प्रत्याहा
रः स उच्यते यद्यत्पश्यति तत्सर्वं पश्येदात्मवदात्मनि
४८ प्रत्याहारः स च प्रोक्तो योगविद्भिर्महात्मभिः

कर्म्माणि यानि नित्यानि विहितानि शरीरिणां ४९
तेषामात्मन्यनुष्ठानं मनसा यद्बहिर्विना प्रत्याहारो
भवेत्सोपि योगसाधनमुत्तमः ५० प्रत्याहारः प्र
शस्तं तत्सेवितं योगिभिः सदा अष्टादशसुच वायोः
र्मर्मस्थानेषु धारणं ५१ स्थानात्स्थानात्समाकृष्य:

प्रत्याहारःसचोत्तमः पादांगुष्ठौचगुल्फौचजंघा
मध्योतथैवच ४२२ जिह्वामूलेचजानोच मध्ये
चोरुद्वयस्यच पायुमूलंचततस्मात् मध्योदेशंच
मेढ्रयोः ४२३ नाभिंचहृदयंचैव कण्ठकूपंत
थैवच तालुमूलंचनासाग्रं मूलंचाक्ष्णोश्चमध्य

मौ ४२४ भ्रुवोर्मध्यंललाटंच मूर्द्धाचत्रिदशे
श्वरि मर्मस्थानित्वैतानि मानंचैषांपृथक्पृथक् ४२५
पादगुष्ठात्तुनालस्य पृथक्ज्ञानंनविद्यते पादांगु
ष्ठात्तुगुल्फस्य सार्द्धगुलचतुष्टयं गुल्फाज्जंघाप्रमा ८
णंतु विज्ञेयंतुदशांगुलं जंघामूलाच्चितेर्मूलंयत्न

देकादशांगुलं ४२६ चितिमूलान्महानागे जा
नुःस्यादंगुलद्वयं जानोर्द्विरंगुलंप्राहु जंघामूलं
तत्वविदः ४२७ ऊरुमध्यान्तथादेवि पादमूलं ततः
षांगुलं देहमध्यान्तथापायुमूलं सार्द्धांगुलद्वयंः
४२८ मेढ्रान्नाभिश्च विज्ञेयं तथासार्द्धदशांगुलं

नेत्रस्थानं तु तन्मूलादर्द्धांगुलमपीष्यते ४२९ त
स्मादर्द्धांगुलं विद्धि भ्रुवोरन्तरमात्मनः ललाटः
संभ्रुवोर्मध्याद्दूर्द्ध्वं स्यादंगुलत्रयं ४३० ललाटस्यो
मस्तकं तु अंगुलद्वयमेव हि स्थानेष्वेतेषु मनसा वायु
मारोप्य धारयेत् ४३१ स्थानात्स्थानं समाकृष्य प्र:

त्याहारविधिर्मतः यएवंकुरुतेविद्वान् यथायोगंय
थाविधि ४३२ सयातिब्रह्मसदनंपुनर्नावर्ततेय
तः अथेदानींप्रवक्ष्यामि धारणांपंचकंशिवे ४३३
समाहितमनाभूत्वा शृणुयत्नेनसादरं यमादिगु
णसंयुक्ता मनसःस्थितिरात्मनि ४३४ धारणाप्रोच्य

तेविज्ञैर्योगशास्त्रार्थविद्भिः हृदयेउदराकाशेयद्वा
प्याकाशधारणं ४३५ एषाहिधारणाप्रोक्तातथैवा
काशगोभवेत् भूमिरापोऽथवातुतेजोवायुराकाशमेव
व ४३६ एतेषुपंचवर्णानांधारणंधारणामता तेष्वे
वपंचवर्णानांधारणंवापिधारणा ४३७ पादादिजा

उपर्य्यन्तं पृथिवीस्थानमुच्यते आजानुपायुपर्य्यन्त
मपांस्थानं प्रकीर्त्तितं ४३८ आपायोर्हृदयं यावद्व
ह्निस्थानं समीरितं आहृन्मध्याद्भ्रुवोर्मध्यं यावद्वायु
स्थलं भवेत् ४३९ आभ्रूमध्यात्तु मूर्द्धान्तं यावदाकाश
मुच्यते एतेषां प्रथमे स्थाने लकारं धारयेद्बुधः ४४०

वकारं धायेदप्सु रेफं वह्नौ च धारयेत् यकारं धारये
द्वायौ हकारं व्योम्नि धारयेत् ४४१ पृथिव्यां धारयेद्दे
वि ब्रह्माणं परमेष्ठिनं विष्णुमप्स्वनले रुद्रं महेशानं तु
मारुते ४४२ आकाशे धारयेद्देवं सर्व्वज्ञं परमेश्वरं
नीत्वा वायुं पृथिव्यां तु वर्णदेवसमन्वितं ४४३ धारये

त्यंचं घटिकाः पृथ्विव्याजयमाप्नुयात् यथोक्तवर्णैः
देवेशं संयोज्य वायुमक्षुत ४४४ धारयेत्पंचघटि
काः सर्व्वरोगैः प्रमुच्यते पूर्व्ववत्कारणेवह्नेर्वह्निनाशो
नदह्यते ४४५ मततंमारुतस्थाने वर्णदेवसमन्वितं
धारयेत्पंचघटिका वायुवद्व्योमगोभवेत् ४४६ आ

काशेवायुमारोप्य वर्णदेवसमन्वितं धारयेत्पंचघ
टिका जीवन्मुक्तोभवेत्प्रिये ४४७ अल्पमूत्रपुरीष
ःस्याद्वपविवुद्धवत्सरात् आसनाच्छयनाद्यपि नयो
गोनश्यतेवसः ४४८ धारणांयदिदं वायोः स्थानेष्वे
तेषुपंचसु पंचमीधारणायस्याज्जन्ममृत्युविनाशि

नी ४४९ ध्यानं संप्रतिवक्ष्यामि श्रृणु देवि समाहिता
ध्यानमेव हि जन्तूनां कारणं बन्धमोक्षयोः ४५० म
र्मस्थानानि नाडीनां संस्थानं पृथक् पृथक् वायूनां स्था
न कर्म्माणि विदित्वा ध्यानमाचरेत् ४५१ ध्यानवायु
स्वरूपाणां वेदनं मनसा भवेत् तवेदं निखिलं वक्ष्ये

तु विन्ध्यदशवन्दिते ४५२ तदेव द्विविधं प्रोक्तं सगुणं
निर्गुणं तथा सगुणं पंचधा प्रोक्तं निर्गुणं चैव सैव हि
४५३ एकं ज्योतिर्मयं शुद्धं सर्वगं व्योमवद्दृढं अत्य
न्तनिर्मलं तत्त्वं मादिमध्यान्तवर्जितं ४५४ अस्थूल
सूक्ष्मानाकाशा स्पर्शमदृश्यमवाक्षुसं अरसं नचगन्धा

४५५

ह्यप्रमेयमजं विभुं अनन्तमजरं नित्यं सदसत्कर्म्म
कारणं सर्व्वाधारं जगद्रूपममृतमजमव्ययं ४५६
अदृश्यं दृश्यमानत्वं वह्निस्थं सर्व्वतोमुखं सर्व्वदृक्सर्व्व
तःपादं सर्व्वस्पृक्सर्व्वतःपरं ४५७ ब्रह्मब्रह्ममयोहं
स्यामितियद्ध्यानं भवेत् तदेवं निर्गुणं ध्यानं सामान्य

परिकीर्त्तितं ४५८ विशेषमधुनावक्ष्ये निर्गुणस्यापि
पार्व्वति एकाज्योतिर्मयीनित्या सर्व्वगाव्योमरूपिणी ४५९
अत्यन्तनिर्मलां शुद्धां आदिमध्यान्तवर्जितां अतिसूक्ष्मा
मनाकाशा अस्पृश्यानामवस्तुकी ४६० कूटस्थामप्यदृ
श्यां च सच्चिदानन्दविग्रहां अगन्धामरसां त्वक्षां अप्रमे

यामन्त्रयमां ४६१ आनन्दामजरांशुक्लां सदसत्स
र्वकारिणीं सर्वाधारांजगद्रूपा मम्रृतंयेवाव्ययाम
जां ४६२ अनवस्थामप्रतर्क्यां वह्निरूपांसर्गधारिणीं
णीं सर्वतःपादाःसर्वतःशिवां ४६३
निरंजनीनिर्विकारां शुद्धचैतन्यरूपिणीं कुलाकु

लसमुद्भूतामम्रृतानन्दसंचयां ४६४ सूर्यको
टिसमांशुभ्रां नादवीजतयास्थितां सर्वविनासन
करीं सर्वतेजोविभाविता ४६५ ईदृग्विधांगुह्यका
लीं निराकारांविभावयेत् सगुणाध्यानमधुना ब्रवी
मितवपार्वति ४६७ हृत्पद्मेष्ठलींदेयेते कन्दमूल

समुत्थिते द्वादशांगुलनालेस्मिं श्चतुरंगुलमुकुलिते
प्राणायामैर्विकशिते केशरान्वितकर्णिके ४६८ हृ
त्सरोरुहमध्येत्र प्रकृत्यात्मिककर्णिके अष्टैश्वर्यद
लोपेते विद्याकेशरमण्डिते ४६९ ज्ञाननालेमहाक
न्दे प्राणायामप्रबोधिते दशवक्त्रांगुह्यं कालीं त्रिगु

णात्मकविग्रहां ४७० जयंकरांजगद्योनिं ललज्जि
ह्वाकरालिनीं ग्रासयन्तीत्वकंदेहमापादतलमस्त
कं ४७१ भूतप्रेतपिशाचादिडाकिनीयोगिनीग
णैः भैरवीभिःपरिवृतां ज्वलत्पितृवनस्थितां ४७२
ज्वालाकरालबहलचितामध्यकृतस्थितिं शिवा

कारशिवाजूटां विमुक्तविकुरोच्चयां ४७३ निष्का
न्तरसनाविद्युत्प्रकम्पितजगत्त्रयां दन्तमण्डलनिर्ग
च्छज्वालाचन्द्रिकयातया ४७४ द्योतयन्तीजगत्सर्वं
वन्हिमण्डवत्सदा तुंगपीवरवक्षोजन्तरनम्रकले
वरां ४७५ प्रत्यालीढपदादेवी मृतकासनयानकां
परिवारैःसमीपस्थैरतीवविकरालिनी ४७६
मुण्डमालासंदोहकृतमालावगुण्ठितां सद्यः
छिन्नमुण्डाभ्यांकुण्डलद्वयशोभिनी ४७७ कठो
रपीवरानीलवर्तुलांबाहादोर्युतां नरास्त्रविहिता
वद्धयोगपट्टपरिष्कृतां ४७८ दिगम्बरांखर्वतनुः

हसन्तीकामलालसां सम्वर्त्तकालज्वलनदुर्निरी
क्ष्यतनुप्रभां ४७९ रत्नामालादिगोमायुपोता:
न्तार्चोर्ध्वविजृंती कल्पान्तघोरमार्तण्डकोटिसंता
नकारिणी ४८० निर्वातदीपमन्त्रस्मिन् दीपिता
हव्यवाहने नतत्तस्याशिखामध्ये तिष्ठन्तीं जगदम्बि ५६१
कां ४८१ विश्वार्चिःसंज्वलद्वह्निवमन्तीं विश्वतो
मुखीं वैश्वानरीं जगद्योनिं शिखानीलां महेश्वरी ४
८२ नीलतोयदकालाङ्गीं विद्युल्लेखेवभासुरां नी
वारशूकवत्तन्वी ४८३ ज्ञानमात्रैकगोचरां ध्यात्वै:
वं कालिकां देवीं सोहमस्मीति यामति: सगुणं वो

त्रमंस्येतज्ज्ञानं योगविदोविदुः तन्मयत्वंसमासा
द्यमुक्तिंतेनैवगच्छति ४०४ भ्रुवोर्मध्येतथात्मानं
ज्वलद्रूपिणमीश्वरं ध्यायन्नात्मानमत्रैव समाधिं
समवाप्नुयात् ४०५ आदित्यमण्डलेदेवीं हिरण्म
यतनुंशिवां ध्यायन्कैवल्यमाप्नोतिजन्ममृत्युपरि
॥

त्यजेत् ४०६ अष्टांगात्मकमेतद्धि पवित्रंपापना
शनं ध्यानंगुप्ततमंपुण्यं कीर्त्तितंतेसुरेश्वरि ४०७
ज्ञानेनैवसहैतेन नित्यकर्म्माणिकुर्व्वतः निवृत्ति
फलसंकल्पान्मुक्तिस्तस्यकरेस्थिता ४०८ इदंय
श्चपठेन्नित्यं योगाख्यानमनन्यधीः एकजन्मकृतंपा

पं सद्यस्तस्य विनश्यति ४८९ योगाख्यानमिदं पु
ण्यं ज्ञानाख्यानमदस्तथा सम्यग्विचारयेद्यस्तु स
हि सर्व्वज्ञतामियात् ४९० प्रवृत्तिस्थास्त्रियो नित्यमे
तज्ज्ञानसमन्विताः नित्यकर्म्माणि तान्दृष्ट्वा देवात्र
पि नमन्ति हि ४९१ तस्माद्योगेन सहितं नित्यकर्म्म

यथाविधि कर्त्तव्यं देहिना देवि मुक्तये न वर्जनीयतानाः
न केवलेन ज्ञानेन नापि योगेन लभ्यते ४९२ कैवल्यं
किन्तु युक्तेन सद्यो वै नित्यकर्म्मणा विज्ञायेत्थं परं त
त्त्वं कर्म्मयोगान्वितं चरेत् ४९३ कण्ठं नित्यागतदुर्द्ध
ब्रह्मरन्ध्रं तलावधि ततः पतन्नीपीयूषधारां सर्व्वक

लेवरं ४९४ आज्ञावधि तमीशानि नागाकृतिधरे
ऽनघे । ध्यायतोऽस्तु दक्षाणां नेतां जन्ममृत्युकृतेनृणां ४९५
प्रवेशयित्वा रसनां तदग्रेण हितेऽनघे । व्यावर्तितान
नैकुर्य्यात् ब्रान्तस्मिन्यातयन्सुधीः ४९६ सहस्रदल
राजीव गलत्पीयूषधारया तनीयस्योतिसितया ह्ला

वयेत्सकलान्तनुं ४९७ तेनाजरत्वमाप्नोति सिद्धीर
पि निजेच्छया उक्तानि यानि देहस्मिं श्चक्राणि सुरवन्दि
ते ४९८ गलादूर्द्ध्वं रसनया भेदयेत्तानि वैक्रमात्
तदाधोदशाग्निः प्राणे कुण्डलिन्यातथैवच ४९९
नानासिद्धीरवाप्नोति तत्तन्मण्डलभेदनैः तत्प्रकार

शनयोविधिं शृणुष्वावहिताशिवे ५०० सीवनीर
सनामूले यातिस्थितिवरानने तयानान्तःप्रविशति
जिह्वावद्धवस्तुभिः छिन्द्यादतीवशितया तिल
५०१
मात्रमतःसुधीः समाहितःसीवनीता मतिस्नुह्य
प्रवारया ५०२ पथ्यासैन्धवचूर्णाभ्यां मिश्रिता

भ्यांप्रघर्षयेत् सप्तमेसप्तमेरात्रे तावदेवविकृन्त
येत् ५०३ एवंदीर्घांनिवेज्ञिकृत्वा मध्यंवाशाद्दिनैः
प्रिये रसनायोहनकुर्या त्यातरेवदिनेदिने ५०४
ऊर्ध्वाधःपार्श्वयोश्चापि चर्द्धीयवसदेवहि मएला
लाङ्गलनालभ्रीजवदपितनीयसी ५०५ श्वासनं

पूर्ववत्कृता नाडीरपि विशोध्य च स्थित्वा निःशब्द
एकान्ते जिह्वामूर्द्ध्वं नयेत्सुधीः ५०६ तत्रादौ लल
नाचक्रे द्वादशाङ्गुलमिते प्रवेश्य रसनां तिष्ठेद्या
मद्वयमनन्यधीः ५०७ एवं वर्षत्रयं तत्र कुर्याद
भ्यासमीश्वरि एवमभ्यस्यतस्तस्य दिवारात्रिमपि

प्रिये ५०८ गलन्ति तस्य वक्रस्य जुष्टयः पक्वतां ग
ताः तन्नस्फलोपजनिते द्वेषि नासौ विलियते ५०९
सिद्धयो याश्च जायन्ते तानि बोधस्तु रेश्वरि नक्षुत्पि
पासा न स्वेदो न जृंभा नापि चक्षुतं ५१० पुंसीमच्छूत्रे
न स्यातां न शिरःपलिताश्यपि निद्रातन्द्राशोकमोहः

कामक्रोधमदात्तथा ॥११ ललनाभेदितंदेवि नः
स्पृशन्निकरावत यावन्नःसुसत्त्वोदीप्ता तेषु कोपि
नजायते ॥१२ सरस्वतीतत्पुरवे स्वयमेववसेत्स
दा त्रिकोणयनानन्तरं हि क्रुवोर्मध्येपरिस्थितं ॥१३
आज्ञांसिन्ध्यांकृन्तैर्देवि दलत्रयविराजितं तत्रैवर

सनायोगमभ्यसेद्वत्सरत्रयं ॥१४ त्रिगुणाविर्ना
वद्रूपफलान्यस्मिंस्तुयानि हि लब्धापरिणातिता
निपतन्निविभ्रयैःसह ॥१५ नरस्तावोपयात्यस्य
देवत्वमुपतिष्ठते जायते दूरदर्शित्वं दूरश्रोतृत्वमे
वच ॥१६ कलेवरस्यसौगन्ध्यं हृषीकवशितातः

ध्या आहारस्यांपरित्यागादपिप्राणस्यधारणा ५१७
अन्तर्ज्योतिःप्रकाशश्चविद्यानांस्फूर्त्तिरेवच वाक्यसं
विघ्नरहितत्वंपुण्यपापांप्ररोहणं ५१८ आज्ञायां
रसनायोगादेताःस्युःसिद्धयोसदा तस्योर्द्ध्वंतुसतं
अक्षंललाटेपरितिष्ठति ५१९ निवेशयेत्तत्रजिह्वां

दलपद्मविराजिते तत्राभ्यासतोवर्षत्रयेगुणाजग
दीश्वरि ५२० फलानिविगलन्त्यस्यतद्गुणामिवपा
कतः तेनास्यखगतिर्भूयात्पतगानामिवाम्बरे ५२१
पाषाणवदशेषत्वंतनोरस्यजायते आपोमेनंन
ज्जयन्ति पावकोनदहत्यपि ५२२ नैनंछिन्दन्तिशस्त्राः

णि विषं नाक्रमते तनौ जायते कामद्रूपित्वं सर्व्वाणि
भवितातथा ५२३ शापानुग्रहसामर्थ्यं सर्व्वज्ञत्वं
तथैवच एवं त्रिवर्षमभ्यस्य तद्वृद्ध्या सोमनामनि ५२४
महाचक्रे सिद्धिहेतौ षोडशच्छेदभूषिते रसनाग्रं स
निवेश्य निराकारं विचिन्तयेत् ५२५ अभ्यसन्नीह

शं पंचवर्षं सोमविभेदनं अनेनैव शरीरेण देवर
वप्रजायते ५२६ अकायोऽनिमिषो भूत्वा महा
वलपराक्रमः भूत्वागच्छति पातालं देवानामपिम
न्दिरं ५२७ तैः सहात्तकथ्यां चक्रि भुंक्ते होतेव्रज
त्यपि अणिमाद्यष्टसिद्धीस्स्फटित्येव प्रसाधयेत्

५२८ जायतेचास्यवाक्सिद्धि स्त्रिलोकीवशगाभ
वेत् ५२९ अपोवह्निस्त्रविशति वायुमाकाशमेव
च एवमभ्यस्यतस्तैव स्थित्वासन्नैवह्रायनात् सहस्र
दलसंज्ञेदे मनः सम्यक्निवेशयेत् इडायाः पिंगलाया
श्च धारांसोधीपिबन्मुखं ५३० तेनीयोन्योपिजिह्वा

ग्रैस्तनीयःप्रविवर्जयेत् पराङ्मुखीकृत्यतेद्वे वद
नजगदीश्वरि ५३१ धारांतांपातयेदंगे रसनाग्रेण
संलिहन् तेनामरत्वमाप्नोति शिवएवनवेदपि
५३२ परार्द्धजीवीभवति प्रजापतिरिवापरः दे
वानाकर्षयेच्चापि सयक्षासुरपन्नगान् ५३३ वर्णि

त्तुं शक्यते नास्य महिमा वर्षकोटिभिः रुद्र एव भवे
त्साक्षात् त्यां वशीनिकदेहभृत् ५३४ अप्यणिर्विशो
षयितुं समर्थो निमिषेण सः वमन्तुख्यैनकाला
पि जगद्दग्धुमपि क्षमः ५३५ द्वादशाब्दं समभ्यस्य
न्कैवल्यमपि साधयेत् मोक्षैकसाधनस्यास्य विधे

५३६

रन्यास्तु सिद्धयः केवलं विघ्नकारिण्य इत्येतद्विद्धि
पार्वति हठात्तु केवलं सिद्धी रनिकांक्षति सर्वदा
५३७ मोक्षार्थमेव यतते धीरः संसारसागरे दैनन्दि
नेष्टुरेशानि प्रलये समुपस्थिते ५३८ दह्यमाने त्रि
जगति वह्निरेव भवत्यसौ नष्टेऽग्नौ ध्रुवपर्यन्तं ज

लउच्छलितेसति ५३९ ततोयन्विग्रहोर्भूत्वा तत्रै
वविशतिध्रुवं महाभूतेषुनष्टेषु वतुर्व्वपिसमन्त
तः ५४० संभूयाकाशरूपोयं खयत्रप्रविलीयः
ते कल्यादौपुनरस्यैव समारंभेसमुच्छ्रति ५४१ यदी
च्छतिपुनर्देहं पूर्व्वरूपोभिजायते नोचेन्निर्व्वाणमा

त्रोतिपुनराद्यन्तिवर्जितं ५४२ इसनायंयसातत्र
यत्नेरेनहृदाभिते निर्गुणंसगुणाकारं पूनंध्यानंस
माचरेत् ५४३ इदमग्रेसदैवासी हृतिजन्मेकका
णं कारणादनवद्वीजंवतुर्हर्णात्मकंस्फुरत् ५४४
तदेतदोमितिव्रह्म व्रह्मज्ञानैकसाधनं येनपश्यन्ति

विद्वांसः सर्वतः परमाप्नुतं तदेतद्ब्रह्मणवनेष्वणवेय
वेत्त्वरयः ५४५ सम्यक्शोत्रिविधियानित्यं तत्रैव क्षा
मिसंस्थए संहारसंज्ञकस्यास्य वांजनंत्वर्द्धमात्रकं
५४६ वालसूर्यप्रतीकाशं भक्तिविन्दुमदक्षरं
यदस्योङ्कारनिष्ठस्य मात्रांशो व्याप्तचेतनः ५४७

ङ्कादितीचमकारान्ते विन्दुरूपं प्रदृश्यते विद्वोस्तप
हिनादश्च शुद्धस्फटिकसन्निभ ५४८ विशुद्धचेत
सः शक्तिः प्रकाशयतिचेतसि तस्मिन्नित्याधिको रुद्रो
महर्षि ५४९ कलापिंगलः ५४९ उर्द्ध्वरेताविरूपा
क्षान्तिस्तीत्याङ्कुरागमाः आगमैकान्तसंवेद्यो रुद्रएको

नवापर ५५० तमागमज्ञानमात्रमप्रतंकूलपिं
लं तत्रत्वामिक्तुतोदेविद्दष्टिरोंकारएवहि ५५१ ॐ
कारोवाचकस्तस्य वाच्योरुद्रोनवापरः इतिवेदाव
सानज्ञः स्वयम्भूः प्राहसर्व्ववित् ५५२ सांख्यादिष्वपि
विद्वांसः सदाप्रणवसंस्थिताः नादेयहिमहादेवं पश्य
न्तिज्ञानचक्षुषा ५५३ तथामहर्षयः सर्व्वे विष्णुब्रह्मप्र
णवाक्षरैः । मारीचिरत्र्यांगिरसौ पुलस्त्यः पुलहः क्रतु
: ५५४ भृगुर्व्वशिष्ठस्सम्वर्त्तोजैगीषव्योघगौतमः का
त्यायनोनाचिकेताविश्वामित्रपराशरौ ५५५ उपमन्यु
र्भरद्वाजः कपिलोदेवलोसितः मार्कण्डेयकठात्रेयह

रीतशुकशौनकाः ॥५६॥ एते चान्ये च मुनयो ब्रह्मनि
ष्ठास्तपोधनाः विमुक्तयोगनिरता त्यक्तसंसारबा
न्धनाः ॥५७॥ मौनिनो जटिलाः शान्ता रागद्वेषवि
वर्जिताः जितकामक्रोधलोभा निर्ममा निर्भयाः स्मृता
॥५८॥ निःसंगा निरहंकारा दान्ता वीतमदूर्मयः

चेतसा संप्रपश्यन्ति नादान्तेह्यमनध्वजं ॥५९॥ सं
सारपाशबद्धानां योगिनामप्ययोगिनां नैवानाद
ल्लिन्नैप्रज्ञमन्त्रेणाह्यमनध्वजं ॥६०॥ तमागमेष्वसंदि
ग्धं महत्तत्त्वापिंगलं ॐकारस्तुपिणारुद्रं चिन्तयः
सुलेवं जयेत् ॥६१॥ तस्यात्मनि महादेवः प्रकाशय

निस्त्रातिं नैष्कलः परमात्माख्यो योगिनां हृदि संस्थि
तः ईशः सर्वस्य जगतः प्रभुः प्रीणाति विश्वभुक् नि
र्म्मलो भगवान् रुद्रः रुद्रकोटीभिरावृत ५६३ ओंका
रं गृह्य माश्रित्य सन्निधौ तिष्ठतीति च कृतमन्त्रन्यास
तनुः सितभस्मावगुण्ठितः ५६४ जिह्वाग्रहिका

र्य्याणि स्वेत्वे संकृष्य कारणे शंभोः पदे च परमे च तु
र्निग्रुसमन्विते ५६५ चित्तं निधाय योगेव देहस्मिन्
स्थाणुः पुरे गुहायां निचितं तद्रु परमानन्दविग्रहं
कोटिचन्द्रसमच्छायं कोटिसूर्य्यसमप्रभं ५६६ गुः
ह्यप्रविष्टमद्भुत मोंकारेण जपेत्सदा सकल्यात्मपति

न

क्रमाद्दीर्घायुर्बलविद्भवेत् ५६७ प्राणं व्याहर

ध्यात्वा यस्त्यजेत्कायमात्मनः ब्रह्मैवासौ भूत्वं तस्य का

लो मृत्युर्विनश्यति ५६८ एवमेव जयोपायः काल

स्य खरवञ्चिते हृत्पद्मेऽष्टदलोपेते कन्दमध्यात्समुत्थि

ते ५६९ द्वादशाङ्गुलनालेस्मिं चतुरङ्गुलमुत्थिते

प्राणायामैर्विकशिते केशराञ्चितकर्णिके ५७० सु

धारसं विन्दुवह्निः शशिरश्मिनिराहते अतंसत्परः

ब्रह्मपुरमकमलपिंगलं ५७१ उद्धरेत विश्वपाक्षं वि

श्वरूपं सदाशिवं पंचवक्त्रं दशभुजं नीलकण्ठं त्रिलो

चनं ५७२ शुद्धस्फटिकसंकाशं सर्वभूतहृदिस्थितं

षोडशाब्दसंयुक्ता किरण्याब्यायधोमुखात् ५७३ नि
र्गतामृतधाराणां सहस्रैश्चसमाप्लुतं प्लावितंभुतत्र
त्रैव विन्नयन्तु महामति मृत्युजयिन्या गुह्याया स्वा
त्मकं तथैव च ५७४ मंत्रं गृणन्नविरतं ध्यायेन्नि
श्चलमानसः यजेद्वानित्यकर्म्माणि कुर्वन्नैमित्तिका
नि च ५७५ मृतसंजीविनं देवि तद्रमेवात्मनिस्मरे
त् यस्तुसर्वात्मकं रुद्रं परमानन्दविग्रहं त्रैयम्बके
णवारुद्रं ध्यायरर्द्धयतेत्वहं तस्यविघ्नाधिकोरुद्रो
महर्षिः कृष्णपिंगलः ५७७ ऊर्द्धरेताविरूपाक्षोवि
श्वरूपायनिवेतसि मृत्युंजीतोरुजायत्तः सर्व्वावस्थासु

सर्व्वदा ५७८ सर्व्वापत्सु च सर्व्वत्र मृतसंजीविनीजये
नू संसारपाशबद्धानां योगिनां मोक्षकांक्षिणां ५७९
नान्यत्वत्सौमित्ये क्यं मृतोद्धैयम्बकादृते । एवं ते
मृत्युविजयोपायउक्तः सुरेश्वरि ५८० उपायं मृत्यु
विजये ऽनवरं नं ब्रवीमिते सामरस्यसमापन्ने शिव

शक्तीविविवर्जयेत् ५८१ सहस्रदलराजीवकृता
सनपरिग्रहे अभेदत्वसमापन्ने द्वितभावविवर्जि
ते ५८२ शून्यावस्थाकृतिधरे नादबिन्दुज्वलन्नु
वाच्यवाचकताद्रूपे प्रतीत्यन्तरवर्जिते ५८३ तु
रीयरूपसंभिन्न तुरीयातीतविग्रहे निष्प्रपंचेति

शकारे एकीभावमुपागते ५८४ सत्तामात्रपरिस्प
न्दे चैतन्याभासवर्जिते निरंजने निराकारे निरीहे च वि
हीने ५८५ ध्यायन्नेवं शिवं शक्तिं ब्रह्मरन्ध्राम्बुजा
न्तरे वंचयित्वात्मकं कालं जीवेद्देशं सवत्सरं ५८६
तेषु तेषु च भावेषु तत्तद्रूपेण संविशन् इत्थं तरति

देवेशि जन्मतन्त्ररणादपि ५८७ देव्युवाच कि
यता कालचक्रेण शैवः सम्पत्तरो भवेत् तन्मे कथय
भूतेश विस्तरेणादयानिधे ५८८ श्रीमहाकाल उ
वाच सूक्ष्मं कालं समाहृत्य यावदेशो हि वत्सरः
पूर्णो भवति कल्याणि विस्तरात्तावदीरये ५८९ प

रमाहुंसमतोत्ति यावताइनेह्लसाहविः तंकालंक
र्पहीनाम्ना प्रवदन्निमतोमिषिणाः ५२१ तावताका
ललेशेन ग्रहाणामन्यराशिषु संक्रमोजायतेदेवि
सर्व्वेषाम्पिनिशाशितः दशभिःकर्परीभिस्तु विकरे
कोभिजायते निमेषःकथितस्त्रिंशत्रुटयैजगदीश्व

रि ५२२ काष्ठातथाष्टदशभिर्निमिषैःपरिकीर्त्यते
त्रिंशद्भिश्चकाष्ठाभिःकलैकाप्रोच्यतेबुधैः ५२३
तथाकलाभिस्त्रिंशद्भिःक्षणएकोभिजायते षड्भि
:क्षणैर्भवेन्नाडी घुङ्कान्तेत्तद्वयेनच ५२४ त्रिंशन्मु
हूर्त्तैर्दिवसरजन्येकाभिजायते मासएकोनवेद्देवि

त्रिंशद्भिर्दिनरात्रिभिः ५२५ तस्यार्द्धेन भवेत्कृष्णः प
क्षः कृष्णस्तथेतरः शुक्लः पक्षः स विज्ञेयो यत्रासौ व
र्द्धते शशी ५२६ यत्र संक्रमते नित्यं स कृष्णः पक्ष उ
च्यते मासेनैकेन मर्त्यानां पितॄणामेकवासरं ५२७
शुक्लः पक्षो निशा तेषां कृष्णो दिवस उच्यते कुर्यात्क्रि

यमतो दर्शे पितॄणां तृप्तिहेतवे ५२८ मासाभ्यां स्या
दृतुस्ताभ्यां ते षड्वत्सरे हि मार्गादिभिर्द्वादशभिर्मा
सैः षडृतवः क्रमात् हेमन्तः शिशिरश्चैव वसन्तो ग्रीष्म
एव च वर्षा शरच्चायनं स्यादेतैरपि त्रिभिस्त्रिभिः ६००
शिशिराद्यैस्त्रिभिस्तद्वद्वर्षाद्यैर्दक्षिणायनं अयनाभ्यां

तथाह्वास्यां मनुष्योद्दोपिजायते ६०१ एकंदिनंस
देवानांसूर्य्यासहितंप्रिये उत्तरस्यांदिशि रविर्गछ
तीसुन्नरायनं ६०२ दक्षिणास्यांतथैवैतिजवेन्नदक्षि
णायनं वासरंकथितंदेवि देवानास्तुनरायणं ६०३
शयनायतथातेषां रजनीदक्षिणायनं जाग्रन्तुसर्व्वः

देवेषु धर्म्मकार्य्याण्यतंप्रिये ६०४ कर्तव्यानिद्वि
जैरन्यान्यपिवेदोदितानिच एवंत्रिंशद्दिनैःसौरैरेको
मासोपिजायते ६०५ तादृग्द्वादशभिर्मासैर्देवाना
मेकहायनं एतादृशानामब्दानांत्रैदशानांवरानने
६०६ चत्वार्य्येवसहस्राणि धीराःसत्ययुगंविदुः

यथादिनस्यभवतःपूर्वासन्ध्याचपश्चिमा ६०७ एवं
युगस्यापिदेवि द्वेसन्ध्येभवतःसदा चतुःशतीपूर्व
सन्ध्यापश्चिमाचचतुःशती ६०८ वर्षाणांदेवमाने
नविज्ञेयाजगदीश्वरि लक्षाणिसप्तदशैवनववत्स
रमानतः ६०९ अष्टाविंशतिसाहस्रि तथान्यश्चः

तमुच्यते एतस्यैवचतुर्थांश हीनाश्चेतानिधीयते
६१० कृतार्द्धं द्वापरंज्ञेयं तत्तुर्यांशःकलिर्मतः यु
गेष्वतुनिर्द्दिष्टाना मद्दसंख्यांनिबोधमे ६११ नवेद्वा
दशसाहस्री मर्त्यमानंनिबोधमे नियुतानीवहेकाला
रि लक्षाणित्रीणिचैवहि ६१२ तथाविंशतिसाहस्री

संख्येयं परिछिन्नतामता दिव्यं युगं देवि नवैकमीदृ
क्चतुर्युगे ॥१३॥ एकसप्ततिभिर्दिव्ययुगैर्मन्वन्तरं म
तं मन्वन्तरीयदेवानां नक्ताद्दिवावधारय ॥१४॥ अ
ष्टौ लक्षाणि पञ्चैवायुतानि तदनंतरं ॥ द्वे सहस्रे त-
थान्ये च मर्त्यसंख्यामतः शृणु ॥१५॥ त्रिंशत्कोट्यः स

सषष्ठि लक्षाणि परमेश्वरि तथा द्वे अयुते चैव व
र्षाणां परिकथ्यते ॥१६॥ चतुर्दशैव मनवस्तु ब्रह्मणो दि
वसे प्रिये यथा युगानां सन्ध्ये द्वे भवतः पूर्वपश्चिमे
॥१७॥ मन्वन्तराणां न तथा पश्चिमा देवि कथ्यते पू
र्वैव सन्ध्या विज्ञेया साकृताद्रुप्रमाणिका ॥१८॥ सा

कमण्डलपर्य्यन्तं जलपूर्णान्निजायते सर्व्वाश्चस्याम
नोर्देवि ब्राह्मंमेसत्यसम्मितः ६१८ वर्षप्रमाणेनवत्से
वतेनपंचदशस्मृतः सर्गादौकुर्व्वतःसृष्टिं ब्रह्मणो
दैवमानतः ६२० अयुतान्येवचत्वारि सहस्राण्येव
सप्तच शतानिचत्वारितथा व्यातियन्त्येवमेवहि ६२१

नाहंमानमथैतस्य गदतोमेनिशामय एकाकोटिस्त
थासप्त नियुतानिमहेश्वरि ६२२ चतुःषष्टिसहस्रा
णि पिण्डिताकालवह्निहि शेषंसंहरतोविश्वं सकृत्स्य
सचराचरं ६२३ दैनन्दिनीयकल्पान्ते तस्यसंहा
रस्वपिणः एतावानेवकालोहि व्यतिक्रामतिपार्व्व

ति ६२४ एतावद्दिवसंकल्प रात्रिरेतावतीतथा
शीत्यानयानयैतस्य मासस्त्रिंशद्दिनैर्भवेत् ६२५
मासैर्द्वादशभिर्वर्षं स्तन्नद्वीत्येवजायते समायं
वाशतत्तस्य परार्द्धाभिधयेरिता ६२६ द्वितीया
द्विपरार्द्धाख्या तस्यैवंब्रह्मणः पुनः परमायुर्वर्ष

शतं ततःसोपिविपद्यते ६२७ पुनरन्योभवेद्ब्रह्मा
सोपितावदनेसह स्थित्वापुनर्विपन्नःस्याःदेवंब्र
ह्मपरम्परा ६२८ अनादाविहसंसारे जायतेपर:
मेश्वरि शिवस्यदिनएकस्मिन्नंचब्रह्माणईदृशाः
६२९ उपद्यप्रविलीयन्ते सत्यंसत्यंवदाम्यहं रुद्र

स्ववासरं यावन्नावत्येवविनावरी ६३० उपयन्तेर
ह्ः क्षपयो र्द्दशंत्र्वलाएाईश्वरि एवंविंशोत्तरशतेर
होमिर्मासईष्यते ६३१ अष्टचत्वारिंशमासे रेकोव
र्षोऽभिजायते स्वाब्दद्वादसाहस्त्रि शिवस्याथिति
रुच्यते ६३२ ततःसलीयतेतस्य शंकावेवतुरेश्व

रि अन्तर्धायततुंत्वाला सन्नामात्रेववतिष्ठते ६३३
संहारकर्त्तुरुद्रस्य पादपद्मावलंविनी याकरोटिः
मयीमालातामेनिगदतःशृएउ ६३४ एकंसहस्त्रं
मुएडाना मशीत्यासहितंप्रिये केषांकेषामितिप्रः
अप्रत्युत्तरमिदंशृएउ ६३५ अशीतिश्चशतंविष्णो

त्विसीतं मञ्जिघुघ्रिवि धेः पुरन्दरस्य विंशत्यासहितं
शतमेवहि ६३६ अश्विनुपत्योः प्रत्येकं शतं त्रि
दशवह्निते प्रत्येकं वतथा त्रिंशत् कालमृत्योरपि
स्फुटं ६३७ यमस्य विंशतिर्वह्नेर्दशवायोश्चल
ष्वतिः कामस्य विंशतिं प्रोक्ता तथाष्टौ निऋतेरपि

६३८ पंचपंचकपालानि प्रत्येकं चन्द्रसूर्ययोः
वासुकानन्तयोर्द्वे द्वे हयग्रीवशिरस्त्रयं ६३९ कू
र्मत्रिविक्रमक्रोड मीनकेशरिणां त्रयं प्रत्येकं वर्त
ते तस्यां मालायां जमदग्नेर्हि ६४० अन्येषां केवग
णा. भूतानामिह संस्थितौ कालेन विध्यते वेधा श्वचु

तोपिच्युतोनवेत् ६४१ तद्रोपिद्रवतांयाति काक
ध्यान्येषुजन्तुषु इतिकथितंशैवं प्रमाणंमासवर्ष
योः ६४२ अनेनैवप्रमाणेन तादृग्ध्यानपरोनरः
तद्रूपेणसंविश्य जीवेदब्दंससौकरं ६४३ दुष्करं
योगसंवित्ति दुष्करंमृत्युनाशनं दुष्करंशिवशक्त्यो

अन्तकिरव्याप्तिवाहिनी ६४४ इतिसर्व्वमशेषेणाक
थितंतवपार्व्वति शरीरोत्पत्तिसंस्थानं नाडीनामपिवृ
दिशः ६४५ क्रमयोगोहठयोगः प्राणायामविधि
स्तथा आसनानांचसर्व्वेषां विधानमुपवर्णितं ६४६
त्रैकालिकज्ञानशाली त्रिपुरघ्नोगजोत्पत्तिः चतुर्युगा

वारकेत्ता सर्व्वान्तर्याम्यधीश्वरः ६४७ ज्ञात्वाहार्द्द
मभिप्रायं लोकानां विस्मयेषिणां न्यासपूजाजपव
लि प्रवृत्तीं तुक्रवान्सुरः ६४८ कामकेलिः सहस्त्री
निर्यत्रमांसमुराद्यशनं श्रावारस्यावसंकोचः स्वेच्छा
चारित्वमेवच ६४९ प्रशेवनतया सर्व्वे वर्न्निष्यन्ती

दशेऽप्यवनि दुष्करत्वादसाध्यत्वा द्योगं तदत्तु वैजगोः
६५० वेर्त्मद्वयं भगवता दर्शितं करुणावशात् य
स्येच्छावर्त्ततेयत्र सतत्र रमतां सुखं ६५१ योगस्थि
तः सत्ययुगे त्रेतायां ध्यानमेवच द्वापरे र्व्वाजपन्या
सा मद्यमांसाशनं कलौ ६५२ कदाचिन्नाग्ययोगे

नलभ्यतेतादृशोगुरुः एतान्विहायापितदायो॰

गमेवसमभ्यसेत् ६५३ अतएवमयाप्रोक्तंमयो

गज्ञःसुप्तेनिशि योगज्ञस्तुसमुत्थायनिशीथेयो

गमभ्यसेत् ६५४ पूजान्यासान्वितंयोगंयेकुर्व्वुः

शक्नुवन्निहि मनुष्यचर्म्मणानद्धास्तेतज्ञानात्रसं

शयः ६५५ इतिश्रीमहाकालसंहितायांशारी

रयोगकथनंनामैकादशतमःपटलः श्री

महामायाप्रीतिरस्तु नृपखेटमितेव

त्सरे पितृनाथमासतिथौविधोर्दिनेस्मिन् विशदे

नत्रसोहिपक्षकेलिखितंश्रीगुरुपाद्दत्ताविनावे

लिखितदैवज्ञलक्ष्मीनारायणः शुभमस्तु ॥ ॥
अथवचनसमूहाः लिख्यते ॥ ॥सनत्कुमारसंहितायाम् ॥
अकृत्वामानसंयागंनकुर्यात्बहिरर्चनम् ॥ ॥इतिवचनात्
अन्तर्यागविधिस्तुबृहदुत्तरतंत्रे ॥हृत्पद्मकर्णिकामध्येयो
गपीठोपरिस्थितां ॥ध्यात्वातंगन्धपुष्पाद्यैर्मानसैरुपचारकैः ॥

संपूज्याशिविवत्पश्चात्मानसंहोममाचरेत् ॥ इतिवचनात् ॥
॥ ॥मानसोपचारस्तुश्यामारहस्ये ॥अमायामनहंकारमरा
गममदंतथा ॥अमोहकमदंभंचअद्वेषाक्षोभकौतथा ॥
अमात्सर्यमलोभंचदशपुष्पंविदुर्बुधाः ॥ ॥अहिंसा
परमंपुष्पंपुष्पमिन्द्रियनिग्रहं ॥दयापुष्पंधर्मपुष्पंज्ञा

नपुष्पंचपंचमं इत्युक्तै रत्नमैःपुष्पैः पूजयेत्परदेवताम्॥ ॥
उपचारपूजानवरत्नेश्वरे॥ ॥गन्धपुष्पंतथाधूपंनैवेद्यंदी
पमेवच॥एतेपञ्चोपचारैश्चकैवल्यफलदायिनः॥ ५॥
नत्रैव॥ ॥पाद्यार्घ्यंतथास्नानंमधुपर्काचमनंतथा॥गन्धा
द्योनिवेद्यान्ताउपचारदशक्रमात्॥ ॥महाकालसंहितायांच॥

पाद्यार्घ्याचमनीयंस्नानीयंचतथार्घ्यतुक्रमात्॥गन्धपुष्पंचधूप
चदीपंनैवेद्यमेवच॥पुनराचमनीयंचदशैतान्संप्रचक्षते॥
॥ ॥कुलरत्नावल्याम्॥ ॥पाद्यार्घ्याचमनस्नानंपुनराच
मनीयकं॥गन्धाक्षतप्रसूनानिधूपदीपनिवेद्यकम्॥ताम्बू
लंद्वादशप्रोक्ताउपचाराःप्रपूजने॥ ॥नवरत्नेश्वरेच॥

आसनंस्वागतंपाद्यमर्घ्यमाँनमनीयकम्॥मधुपर्काचम
नस्नानंवसनाभरणानिच॥सुगन्धसुमनोधूपदीपनैवेद्य
वन्दनम्॥प्रयोजयेदर्च्चनायामुपचारास्तुषोडश॥४॥ ॥
शारदायान्तु॥ ॥पाद्यार्घ्याचमनस्नानंवसनाभरणानिच॥
गंधपुष्पेधूपदीपौनैवेद्याचमनन्तथा॥ताम्बूलमर्च्चनास्तोत्रं

तर्पणंचनमस्क्रिया॥प्रयोजयेदर्च्चनायामुपचारांस्तुषोडशः॥
॥ ॥सिद्धान्तसारेसारदायांच॥ ॥पाद्ये॥नमः॥योज्या॥स्था
न॥पादे॥अर्घ्ये॥स्वाहा॥योज्या॥स्थान॥मूर्ध्नि॥॥आचमनीये॥
स्वधा॥स्थान॥मुखे॥मधुपर्के॥स्वधा॥योज्या॥स्थान॥मुखे॥
द्विजेनतु॥मधुपर्के॥आचमनीये॥वं॥इतिवीजेनकार्य्यं॥

॥क्षीर॥ मधु॥ दधि॥ शर्करा॥ घृत॥ २

॥तन्त्रसारे॥ ॥नमस्स्वाहास्वधावौषट्॥ इत्यस्यत्यागार्थः कृतः॥
॥ ॥गन्धोदकसमर्पणे॥ मूलमन्त्रः॥ पुष्पे॥ वौषट्॥ स्नाने॥ नमः॥
नैवेद्ये॥ नमःस्वाहा॥ पंचामृते॥ मूलमंत्रः॥ ॥नवरत्नेश्वरे च॥
॥ ॥आसनं स्वागतं पाद्यं चार्घ्यमाचमनीयकं॥ स्नानं वासो
पवीतं च भूषणानि च सर्वशः॥ गन्धं पुष्पं तथा धूपं दीपमन्नं च
दर्पणम्॥ माल्यानुलेपनं चैव नमस्कारं विसर्जनम्॥ आष्टा
दशोपचारैस्तु मन्त्री पूजां समाचरेत्॥ ॥सुन्दरीरहस्यवृत्तौ॥
॥ ॥आसनाभ्यञ्जनेतद्वदुद्वर्तननिरूक्षणे॥ संमाने सर्पि
रादेः स्नस्नपनावाहनेततः॥ पाद्यार्घाचमनीयेच स्नापनीम
धुपर्ककौ॥ पुनराचमनीयं च वस्त्रयज्ञोपवीतके॥ अलंका

रागन्धपुष्पेधूपदीपौ तथैव च॥ तांबूलानि च नैवेद्यं पुष्पमाला
तथैव चं॥ अनुलेपनशय्ये च वर्ष्मव्यजनं तथा॥ आदर्शदर्श
नं चैव नमस्कारो प्यनन्तरं॥ गीतवाद्यवितानानि स्तुतिर्होमः
प्रदक्षिणम्॥ दन्तकाष्ठप्रदानञ्च ततो देवविसर्ज्जनम्॥
उपचार इमे ज्ञेया षट्त्रिंशत्सुरपूजिते॥ ॥सनत्कुमारसंहिता

यां॥ मानसं होममाचरेदिति वचनात्॥ ॥होमविधिः मेरुतन्त्रे॥
मूलाधारे चतुष्कोणमग्निकुण्डं विचिन्तयेत्॥ तत्राग्निकुण्डे कु
ण्डलीरूपं ध्यायेत्॥ ॥मूलमन्त्रमुच्चरेत्॥ ॥धर्म्माधर्महवि
र्दिप्ते आत्माग्नौ मनसा स्रुचं॥ सुषुम्नावर्त्मना नित्यमक्षवृ
त्तिं जुहोम्यहम्॥१॥ पुनर्मूलं पुनः श्लोकं पुनः पूर्णां जुहोमि च॥

॥ ॥पुण्यवृत्तिं जुहोम्यहं॥ ॥पापवृत्तिं जु०॥ ॥कृत्यवृत्ति
॥अकृत्य॥ ॥संकल्प०॥ ॥अधर्म०॥ ॥कृत्वा पृथक्स्वा
हान्तं पुनःश्लोकमिमं पठेत्॥ ॥मूलमन्त्र॥ ॥प्रकाशाकाशहस्ता
भ्यामवलंब्योन्मनिस्रुवं॥धर्माधर्मकलास्नेहं पूर्णवह्नौ जुहो
म्यहं॥स्वाहान्तेनाहुतिं दत्वा प्राणायामनिरोधतः॥निरस्त
वीरचूडामणौ॥इदं पवित्रममृतं पीयतां भवभेषजं॥पशुपाशस

निरुपाधिं तमात्मानं चिन्तयन् संस्मरेत्॥ ॥श्यामारहस्या
दौ तु॥ ॥नाभिचैतन्यरूपाग्नौ हविषा मनसा स्रुवं॥ज्ञानप्र
दीपिते नित्यमक्षवृत्तिं जुहोम्यहम्॥ ॥स्वाहेति प्रथमाहुतिः
मूलान्तं॥ ॥धर्माधर्महविर्दीप्ते स्वात्माग्नौ मनसा स्रुवं॥
सुषुम्नावर्त्मना नित्यमक्षवृत्तिं जुहोम्यहम्॥ ॥स्वाहेति द्वि

तीयाहुतिः॥ ॥मूलान्ते॥ ॥प्रकाशाकाशहस्ताभ्यामव
लंबोमनीस्रुचं॥धर्म्माधर्म्मकलास्नेहपूर्णवह्नौजुहोम्य
हम्॥ ॥स्वाहेतितृतीयाहुतिः॥ ॥मूलान्ते॥ ॥अन्तर्निर
न्तरनिरिन्धनमेधमानेमोहान्धकारपरिपन्थिनिसंवि
दग्नौ॥कस्मिंश्चिदद्भुतमरीचिविकाशभूमौविश्वंजुहो

मिवसुधादिशिवावसानम्॥ ॥इतिचतुश्श्लोकेनचतुराहुतिः॥
मरुतन्त्रे॥ ॥इडयावायुमाकृष्यगुदंकिंचिदाकुंच्यजिह्वार
श्री
तालुगतांविधारात्कुण्डलिनीमुत्थाप्यसहस्रदलकमल
कर्णिकान्तर्गतपरमशिवेनसहतांसंयोज्यप्राक्तपीठदे
वतामर्च्चयेदितिशिवेषडुक्तः॥ ॥तथाच॥ ॥वामना

डीसमाकृष्य किञ्चिदाकुञ्चयेत् गुदं ॥ रेचयेत् सूर्यमा
र्गेन जिह्वां तालुगतां चरेत् ॥ शक्तिं शिवपदे योज्य किञ्चिद
कुञ्चयेदधः ॥ कृत्वैवन्तु पजेत् पीठन्यासमार्गेन मन्त्रवित् ॥
तस्मिन्पीठे स्थितामिष्ट देवतां मूर्त्तिविग्रहां ॥ ध्यात्वा यजे
चन्दनाद्यैर्मानसं भोजनान्तकम् ॥ भोजनावसरे त्वन्तः वै

श्वदेवं समाचरेत् ॥ ॥ नित्यबलिः पृथिव्यादि ॥ दश ॥
तत्रैव ॥ ॥ तदन्ते तन्मयो भूत्वा जपेदष्टोत्तरं शतं ॥ मूलं तत्स
र्वसंपत्यै देवतायै निवेदयेत् ॥ ॥ मातृकार्णवे ॥ ॥ मालापं
चाशिका प्रोक्ता सूत्रं शक्तिशिवात्मकं ॥ ग्रन्थिः कुण्डलिनी
प्रोक्ता कलान्ते मेरुसंस्थितिः ॥ ॥ कुमारीकल्पे तु ॥ ॥

॥चण्डिकायां फलमुक्तः॥२

होमात्सर्वं जपउक्तः॥ततो वै मानसं जाप्यं कुर्याद्धोमादिमेव च॥
नमस्कृत्य तथा स्तुत्वा वहिर्यागमथाचरेत्॥ ॥इति मानसिकं॥
ॐ॥ ॥इत्यन्तर्यजनं कृत्वा साक्षाद्ब्रह्मसमो भवेत्॥न तस्य पापपुण्यानि जीवन्मुक्तो भवेद्ध्रुवं४॥ ॥कुमारीकल्पे॥ ॥वहिर्यागमथाचरेदिति वचनात्॥ ॥वहिर्यागस्तु॥यामले॥ ॥

ऋष्यादिसहितामेतां लिखित्वा भूमिमध्यगां॥ऋष्यादिनासमभ्यर्च्य शिष्यायाथ प्रदर्शयेत्॥यदि शिष्ये महाप्रीतिस्तदा कर्णे वदेद्गुरुः॥ तद्वर्णं दक्षपूर्वं हि दद्यादेनां गुरूत्तमः१॥
॥ ॥निर्विकल्पोपि शिष्यस्तां गृह्णीयाद्धृष्टमानसः॥तदभावेन सिद्धिः स्यात् देवताशापमाप्नुयात्॥ ॥एतां नैव गह्वररूपां॥

रुद्रयामले॥ ॥गणेशार्कगुहेशानदुर्गारूपासरस्वती॥
महाश्यामामहाविद्यापूजनीयायथाक्रमं॥ नकुर्याद्भेद
मेतेषांकौलिकोवैष्णवस्तथा॥ ॥देवीचक्रेर्चयेत्सर्वाः
शिवलिंगेथवाशिवे॥सालग्रामशिलायांवैसूर्यपीठेथ
वाशिवे॥श्रीगणेश्वरचक्रेवानभेदंकारयेत्सुधी॥ भेदंवै

कुर्वतेयस्तुसशैवःशिवहाभवेत्॥ ॥इतिवचनात्॥ ॥
परमेश्वरीमतेचतुस्त्रिंशतितमपटले॥ ॥
सत्वं रजः तमो रूपपाशत्रयः सोम.सूर्याग्नीनां
त्रयाणांसञ्चाररूपाःपादाः ब्रह्म.विष्णु.महेशाःअ
धस्तात् २ पृथिव्यापस्तथातेजः चतुर्थोवायुसंस्थितः ३

रत्नानि सप्त हस्तानि ३

ऊर्द्धभागस्थिता ह्येते श्रृंगानस्य वृषस्य तु॥ सा
र्द्धत्रीनि स्थिता वामे पुनरत्नानि दक्षिणे नाडी
संचारयोगेन हस्तरूपा व्यवस्थिता॥ द्वौ शिर्षौ
चन्द्रसूर्ययोः॥ योसौ मध्यगता देवि रमनेव चन्द्र
नाहतं॥ मैथुनेन विना तस्य न शब्दो नैव जीवि

तं॥ तस्मात्सर्वप्रयत्नेन मैथुनस्यं सदा कुरु॥ मैथु
ने मोक्षमाप्नोति मैथुने ग्रामतुवर्द्धनं॥ सर्वसिद्धिकरं
देवि मैथुनं परिपथ्यते॥

तिरस्करिणीमन्त्र॥ ॥ह्रीं श्रीं ॐ ऐं क्लीं नमो भगवती त्रैलोक्यमोहनी तिरस्करणी महामाहेश्वरि सर्वपशु जनवाक्‌वंधनी सकलपशुजनवाक्‌चक्षुश्रोत्रजि ह्वाघ्राणवचनात्पाद तिरस्करणी कुरु२ ठठ: स्वाहा॥ तिरस्करणीमन्त्र इति॥ ॥==========॥

१ अथषोडशोपचारपूजाफलं॥ धूपोदहतिपापा दीपोमृत्युविनाशनं॥ अलक्ष्मीनाशयेत्पुष्पं अर्घं दुःस्वप्ननाशनं॥ चन्दनं नाशयेद्दुःखं नैवेद्यं मल नाशनं। विघ्नं चस्तुतिशब्देन ध्यानं चैव महाभयं॥ जापं शोकं विनश्यन्ति व्याधिनाश विसर्जनं॥ ध्यं ठे

नसमयोगेनफलेनकुत्रदोभवेत्॥प्रणामः सिद्धि
संप्राप्तंमंत्रंगौवतुसिद्धिदा॥मुद्रायाग्यायुमुद्धि[illegible]या
त्वानकामभिष्टिना॥षोडशेनानि[illegible]देवार्व
नमिदंमनं॥इतिषोडशोपचारफलं॥१४२जोवदी
१श्रीमत्तुलेशायनमः॥ ॥अथपंचोपचारफलंवक्ष्ये॥ ॥

वदनेनस्यतेदुःखंपुष्पेनतेद्दलक्षिमकं धूपेनस्यानिर्य
पानिदीपात्मत्युविनाशनंमलैनासनकंवैधपारकीर्त्ति
तं॥तुष्टिदंसुनिदंवैविरुत्तंपंचोपचारकंछागतुत्तैमिर्म
मृत्तांजागाईशाइतिस्मृतः॥चतुर्द्धंगोपदंदेवोदीरासंपरि
कीर्त्तितः॥ ॥ डि स्मो ५५५२ म.पु.स्मी भा।